

Far blev født, mens Chr.VIII var konge, da enevælden sang på aller-
sidste vers.

Farfar fødtes, da Fr.VI regerede, lige efter Napoleonskrigene, stats-
bankerotten og Norges afståelse.

Farfars far blev født under Chr.VII, da stavnsbåndet bandt bønderne
til hjemstavnen, og da de var uden retsstilling og oplysning og tyn-
get af hoveriarbejdet, 15 år før den franske revolution.

Mine tipoldeforældre fødtes i kongerne Chr.VI og Fr.V's regeringstid,
en snes år efter Den store Nordiske Krig, i Pietismens og senere op-
lysningstidens år.

Så langt tilbage kender vi navnene i slægten; men det er først fra
tiden efter bondereformerne og stavnsbåndsløsningen, at der findes
oplysninger om medlemmer af slægten.

Hele fars slægt stammer - så langt tilbage, som der findes oplysnin-
ger om den - fra Tingsted sogn på Falster.

I TRAP 5'udg. findes følgende oplysninger om Tingsted:

"Tingsted har, som navnet siger, været tingplads. Her sluttede
Chrf.II og hans søn Erik 26/8 1325 et forlig med marsken Ludv.
Albertsen Eberstein, og 1329 sluttedes her fred ml. Chr.II og
grev Johan. I Kong Hans' personlige nærværelse holdtes 25/5
1512 ting på Tingsted Egd., hvor der dømtes retstrætte ml.
bispen og lensmanden. 1695 bestemtes det, at tingene i Nr. og
Sdr. Herred skulde slås sammen og holdes i Tingsted; de to
tinghuse skulde nedbrydes og et nyt opføres i Tingsted, hvor
tinget tilforn i gl. dage havde holdtes. Det nedlagdes dog ved
rytterdistriktets oprettelse 1720 og flyttedes til Sdr.Kirkeby,
derfra 1735 til Kraghave, hvor det forblev til 1796."

En stor del af Falster var tidligere krongods, og da Rytterdistrik-
terne oprettedes, blev der også et falstersk rytterdistrikt. Men så
fik kongerne brug for penge i kassen, og d. 9-12 septbr. 1766 solg-
tes alt falstersk krongods ved offentlig auktion. De gamle hovedgårde
var Nørre-Ladegaard, Skjerringe og Corselitze. Resten af godset solg-

tes som syv nye hovedgaarde. Her skal nævnes, at Nørre-Ladegaard med 712 Tdr. Hartk. solgtes til agent v. Westen for 53.000 Rd.

Ourupgaard med 489 Tdr. Hartk. solgtes til C. Hinckeldey for 30.000 Rd. Nørre Ladegaard hørte til Nykøbing Slot. Den fik efter den nye ejer navnet Westensborg. Under den hørte en del af gårdene i Tingsted sogn. En anden del hørte under Kirstinebjerg. Gammel Kirstineberg, hvoraf Ny Kirstineberg er en parcel, er opstået af 2 bondegårde samt af parceller af hovedgårdene Westensborg og Vennerslund. Det var jo absolut ikke til bøndernes fordel, at nye godsbesiddere fik hals- og håndsret over dem. Men heldigt for dem var det, at landboreformerne kort tid efter begyndte. Og i 1791 og følgende år tilbagekøbte staten bl.a. Westensborg for at kunne overdrage bønderne deres gårde til selveje og for at kunne konservere skovene. En del af hovedgaardsjorden blev udparcelleret til salg. De vigtigste parceller er Westensborg, Eiegod og Christiansminde.

Ved den følgende gennemgang af oplysninger om forfædrene anføres nummeret fra ahnetavlen.

16. Lars Madsen Smed.

I kirkebogen for Tingsted sogn er der for året 1749 indført:

"14. April blev døbt og Lars Madsen fra Kraghave!"

De sparede på såvel papir som oplysninger dengang.

Om Lars Madsens tidlige dage vides intet. Men omkr. 1773 giftede han sig med enken (17) Johanne Lorentsdatter (el. Lourensdatter), som var 9 år ældre end han og havde i hvert fald 2 børn i tidligere ægteskab. Hun har formodentlig også siddet i den fæstegård, som få år før deres ægteskab var overgået til v. Westen, da denne købte Nørre Ladegaard.

På Falster var det ofte sådan, at der med gårdene fulgte et navn, som knyttedes til dens øjeblikkelige indensaver. Sådan også i dette tilfælde. Lars Madsen blev til Lars Smed. Nu må man jo ikke tro, at disse navne varierede så stærkt, at der ikke fandtes gentagelser, for det gjorde der i høj grad. Men der findes jo også mange Englændere med navnet Smith og Tyskere med navnet Schmidt. Iflg. folketællingen af 1787 levede der på gården foruden husbond

Lars Smeds første år som fæstebonde var hos den forhadte von Westen, der i 1766 havde købt det ^{x)} krongods under Nørre Ladegaard, der blev til godset Westensborg. Hoveriet blev i de 12 år hårdere end nogensinde. Men i 1790 skete der det, at justitsråd Thestrup, som i 1778 havde købt godset af v. Westens sønner, tilbød bønderne, at de kunne købe det for 150.000 Rd. Under førerskab af Ole Villumsen fra Nr. Ørslev lykkedes det faktisk bønderne at blive enige om købet, og de søgte nu et lån i den nyoprettede Creditkasse. Den 8. april 1791 fremkom et fornyet andragende herom underskrevet af 5 bønder, deriblandt Lars Madsen fra Tingsted. Sandsynligheden taler for, at de fem var i København med andragendet.

Imidlertid led de den skuffelse, at det besluttedes, at kongen købte godset, og der skulle gå 16 år, før de blev ejere af deres gårde.

Straks efter kongens køb udstedtes der forordning om, at hoveriet ophørte fra 1. maj 1792 mod en betaling af 3 Rd. Årlig pr. td. hartkorn. Under den kongelige forvalter Gerhard Røye blev derefter udskiftningen påbegyndt, og 20. februar 1794 var den fuldendt.

x) Angående disse forhold henvises til "Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog III 1915, Ole Villumsen og Vestensborg Bønders Frihedskamp", og Aarbøgerne for 1917 og 1918 om krongodserne på Lolland-Falster.

Iflg. folketællingen af 1787 levede der på gården foruden husbond

og madmoder de to børn af hendes første ægteskab på 21 og 18 tillige deres fælles børn (8) Mads Larsen, hvis alder fejlagtigt er angivet til 11 (var 13) og Maren Larsdatter 13 (var måske så 11).

Iflg. folketællingen af 1801 boede sønnen Mads og dennes kone hjemme som tjenestefolk.

D.8.april 1802 døde Lars Smeds kone (17) Johanne Lorentsdatter.

I 1803 overdrog Lars Smed med ejerens samtykke sin fastegård til sønnen Mads. Overenskomsten herom og om den aftægt, han betinger sig, er tinglyst d.23.febr.1804. Af dette dokument fremgår det, under hvor beskedne forhold man levede. Sammenligner man det med den tilsvarende kontrakt i næste generation, 40 år senere, ser man, hvilken mægtig økonomisk fremgang disse 40 år med selveje medførte.

Tinglæsninger i Falsters Birk.

"Torsdagen den 23. Februar 1804 Læst:

....Forening: Imellem os undertegnede Fader og Søn, betræffende deels den Undertægt jeg Lars Smed forbeholder mig af min Søn Mads Larsen, til hvem jeg har overdraget min forhen i Fæste havende Gaard, deels angaaende den Andeel som jeg af min havende Søn forbeholder mig til Brug og Ejendom

A. Undertægten vedkommende 1. Undertægt svarer min Søn til mig aarlig 2 T.Rug, 2 T. Byg, 1 T. Arter / halv hvide og halv grønne / 3 Læ Flæsk, saa græse og foerer han mig 1 Koe, 2 St. Faar og 1 Gaas. 2. overlader han mig, uden Betaling for min Levetid til Boboelse det tæt ved Gaarden beliggende Huus, bestaaende af 5 Fag, hvilket igen efter min Død tilfalder Gaarden, eller dens Bruger, til frie og ubehindret Benyttelse. 3. Forbindes han til ifald han i Tiiden skulde erholde Gaarden til Eiendom eller Arvefæste, og derefter faaer i Sinde at afhænde samme, da at Reservere mig hos vedkommende Køber, denne forbenævnte fulde Undertægt uden ringeste Afkortning i nogen Maade. Skulde han derimod ved Døden afgaae føren jeg, da bliver hans efterladte Enke eller hendes tilkommende Mand pligtig til at udrede oft-mælde Undertægt.

B. Af mit Boe, som jeg og min Søn har benyttet ^{os} af i Fælles-skab, forbeholder jeg mig følgende. 4. 1 Malke Koe, som jeg for-lods udtager, 1 sort Soe, 3 Aar, 2 Stk. Faar og 1 Gaas, foruden

de allerede i Huset indbragte Sængeklæder leveres mig endnu, 1 par Lagener og 1 Hoved Pude, 3 Stk. Træ Stole, 1 lille Bord indlagt ? 1 liden Mælkekande, 5 Siebøtter, 6 Stk. Leerfade, 4 Leer Tallerkener, 3 Stk. Tintallerkener og 2 Lyse Stager. 1 Tin Bøger, 1 Øl Kruus, 1 Haandøkse, 3 Sider Flæsk / hvorimod Undertagten af Flæsk for 1804 bortfalder / samt den Slump Bøge Brænde, som findes opstablet i Gaarden, samt en liden Bøge Kievling, som ligeledes findes der liggende. 1 Kobber Kiedel, 1 liden Messingkiedel, 2 Jern Gryder, 1 Kiedel, 1 Øll Fierding, 1 Ballie, noget gammelt Jern, ? ? Alt andet hvad som forefindes ved Gaarden, saavel af Kreaturer som Bøskub samt uldent og linnet, hvad nævnes kan, overdrager jeg min Søn Mads Larsen til Ejendom, hvorved han faaer Erstatning for den Tiid han har været mig behjælpelig ved Gaarden Drift, tillige erholder Vederlag for sin Mødrenearv efter den Forening som des angaaende er truffen og indgaaet med mig og hans øvrige Med Arvinger.

Saaledes vedtaget og indgaaet af os begge, vedstaaet:
Christiansminde den 16.Febr.1804. Lars L.M.S. Madsen Smed
Mads M.L.S. Larsen. Til Vitterlighed Møller Jørgensen.

Mod foranstaaende Undertægtskontract har jeg intet at erindre
men samme kan læses til Tinge og protokolleres.

Christiansminde 22.Febr.1804.

Paye. "

Det er vel tvivlsomt om Lars Madsen og Mads Larsen kunde skrive.
På dette dokument har de tegnet blokbogstaver for initialerne, og
skriveren har uden om det tilføjet deres navne.

Det var i en tidlig alder, mindre end 55 år, at Lars Smed blev af-
tægtsmand. Men det var en skæbne, som let kunde overgå en bonde.
Hans kone var død. hans søns 1' kone var død, og sønnen levede nu
i 2' ægteskab med kone og et barn hos ham på gården. 30-40 år var
den tid, en gårdmand kunne være selvstændig på jorden, så måtte
næste generation rykke ind.

Men gammel var Lars Smed dog ikke. 62 år gammel giftede han sig
påny. Derom indeholder kirkebogen for 1811 følgende mærkelige op-
tegnelse:

"21. Sept. meldte sig til Ægteskab Mads (rettet til) Lars Smed af Tingsted, Enkemand og Kvinde Mennesket Malene Christensdatter af Taaderup. Forlovere vare Mads Larsen af Tingsted og Simon Persen af Taadrup.

Den 16de S.e.T. (29. Septb.) blev Lars Madsen og Malene Christensdatter igien aflyste.

Samme Dag blev Lars Madsen og Enken Ane Olesdatter igien oplyste til Ægteskab.

1ste Novbr. blev Lars Madsen og Ane Olesdatter af Tingsted ægteviiede."

(Sidstnævnte indførsel er udstreget, men - som det synes - ved en fejl). Hvad der ligger bag det første, ved jeg ikke. Alle muligheder er tilstede, både at præsten har taget fejl, og at Lars Smed har taget fejl. Men vielsen til Ane Olesdatter må have fundet sted. For i kirkebogen for 1814 står der i registeret for fødsler:

"Indsidderfolkene Lars Madsen Smed og Kone Ane Olesdatter
1 dødfødt Søn af 20. Juni modtaget af Hr.
Doktor Matzen i Nykiøbing og nedlagt i
Jorden paa Tingsted Kirkegaard."

Og så kommer den optegnelse i Kirkebogen, som for os alle bliver den sidste:

"Død 1. Jan. Begr. 4. Jan. 1822 Lars Madsen Smed, Indsidder
Underlagt (el. står der Undertagt = aftagt) Mand og Skomager
i Tingsted. Klokkerne blev ringet og Pastoren talende ved Graven."

Det er for mig, som om de klokker ringede for hele den slægt af ufrie bønder, som mine tipoldstorfædre tilhørte. De var den sidste slægt af ufrie bønder, de nåede at se nogle af bondefrigørelsens velgerninger imod deres stand; men de fattige kår under og efter Napoleonskrigene og statsbankerotten gjorde, at de ikke selv nåede at mærke, hvilke kolossale forandringer der havde fundet sted. Gamle Lars Smed havde åbenbart måttet lægge sig efter skomageriet for at få den sparsomme aftagt til at slå til, muligvis havde han også lært det i sin ungdom. Han blev 73 år.

Om mine øvrige tipoldeforældre vides kun, hvad der fremgår af ahnetavlen, dog at det af kirkebogen fremgår, at:

"(18) Peder Olsen Drage døde som Aftægtsmand hos sin Søn Rasmus i Bruntofte 75 År gammel"

og for (20) Hans Pedersen Krog i Kraghave har vi det dokument, hvorved hans fastegård under Gl. Kirstineberg d.22.sept.1814 overdroges til sønnen. Som det vil ses, var aftægtsvilkårene omtrent de samme som Mads Smeds, og det bemærkes, at hoveriet var fastsat i henhold til forordningerne.

Tinglæsninger i Falsters Birk.

No.5 Pr.54 1814.

Jeg Hans Christian Colbjørnsen,

Kongelig Majestæts Kammerjunker, Eier af Kirstineberg Gaard og Gods Gier vitterligt: at have skød og fæst, ligesom jeg og herved skøder og bortfæster til Peder Hansen af Kraghauge, den mig tilhørende Bondegård No. 5 i Kraghauge under Kirstineberg Gods, som hans Fader Hans Krog godvillig haver afstaaet, hvilken Gaard, som staaer Hartkorn Ager og Eng 77d

3 Fk. 2/5 Alb. og Skovskylld 1 fk. 1 4/5 Alb. bemeldte Peder Hansen maae nyde, bruge og i Fæste beholde, paa følgende Vilkaar, i hans og Kones Levetid.

1.

At Fæsteren fra 1.Jan.d.aar og fremdeles, svarer aarlig i rette Tid alle Skatter og andre Afgifter og Byrder af Gaard og Hartkorn og for sig og Familie som nu ere eller herefter allernaadigst maatte vorde paabudne.

2. Svarer aarlig udi Landgilde, til mig og efterkommende Eiere af Kirstineberg Gods: Rug 2 Td. siger 2 Tdr, Byg 5 Tdr. siger fem Tønder, Havre 3 Tdr, siger 3 Tdr. samt Penge 5 $\frac{1}{2}$ C. Fem Rigsbankmark 6 $\frac{2}{5}$ S.V. som leveres og betales hvert Aars Mortensdag med forsvarlig K 2 og Maal.

3. Fæsteren *foretager* efter Tilsigelse det denne Gaard paaliggende Hoveri efter Forordningen af 12.Sep.1792, hvoraf herved findes hæftes bekræftet Udtag, og han medbringer og bruger sine egne Redskaber, og iøvrigt retter sig efter Forordningen af 25. Marts 1791 og 6.Decbr.1799.

4. Gaardens Bygninger, Besætning og Inventarium, Sæde- og Foderkorn, som Fæsteren efter herved hæftede Syns- og Overleveringsforretning af 2.Juli d.Aar har imodtaget, er han pligtig at vedligeholde og ved Fratrædelse eller Dødsfald bliver samme af ham eller Arvinger at aflevere i ligesaa god Stand i Overensstemmelse med Forordningen af 8.Juni 1787.

5. Fæsteren paalægges at svare aarlig i Undertægt til Fratræderen Hans Krog - 2 Td.Rug, siger to Tønder Rug, 2 Tdr. Byg, siger to Tønder Byg, 1 Skp. Hvede, siger en skæppe Hvede, 1 skp. Arter, siger een skæppe Arter, 1 Koe og 2 Stk. Faar i frie Græs og Foder, og en Gaas med 7 i frii Græs, samt et fedt Svin paa 6 1/2 Flæk, saa tilfalder og Huset paa Gaardspladsen i Hyen, Fratræderen og Kone til Beboelse deres Levetid, men efter deres Død tilfalder Huset og Gaardspladsen Herskabet til dets Disposition. Kornet og Svinet leveres førstkomende Nye Aar og siden aarlig ved Januar Tid.

6. Fæsteren 7 paa de 2de Høveders Græsning, som hans Fader tilkom frit aarlig for afstaaet Jord til Teglværket, uden nogen Godtgørelse.

7. Fæsteren forpligtes til strax efter dette Fæstebrevs Modtagelse at lade alle Gaardens Bygninger assurere i den almindelige Brandassurance for Landbå, og til at betale Omkostningerne og det paa-budne aarlig paabydendes Brand Contingent.

8. Dyrke og drive Gaardens Jorder paa forevarlig Maade i rette Tid og intet af Upligt bruger, udlevere eller udlaaner ligesom det og forbydes Fæsteren at udlaane eller sælge noget Foder eller Høe, da det alt skal forblive ved Gaarden og der anvendes.

9. I Henseende til Hegns Opførelse og Vedligeholdelse haver Fæsteren at rette sig efter Forordningen af 29.Decbr.1794 og i Særdeleshed den 16de §, hvorefter han er pligtig at opføre aarlig visse Fægne af varigt Hegn sine Fæstejorder, og i Henseende til skadeligt Vands Afledning haver Fæsteren at forholde sig efter R.25.Juni 1790, og skal han ifølge Lovens 3-13-18 aarlig lægge Humlekuler, plante Træer og Frugttræer.

10. Af Gaardens Skovpart, Grøndsæl og Tørvemose, maae Fæsteren altsaa skove, uden efter min Tilladelse eller Anordning ligesom han og efter Lovens 3-13-23 skal staae sig til Ansvar for alt hvad som af samme bortkommer uden min Villie.

11. Det forbydes Fæsteren at indtage [?] eller huuse
nogen uden min eller min Fuldmægtigs Tilladelse.

Iøvrigt haver Fæsteren allerunderdanigst at rette sig efter Loven
og Anordningerne og skal han efter Lovens 3-73-1 vise Hørighed
og Lydighed mod mig som sin Hosbonde, min Fuldmægtig og andre,
som møder paa mine Vegne, alt under dette sit Fæstes Fortabelse
og under Straf efter Anordningerne; Indfæstningen haver Fæsteren
betalt med 333 Rdl. 2 Mk. skriver Tre Hundrede Tre og Fredive
Rigsbankdaler, To Mark hvorfor kvitteres.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl:

Gl. Kirstineberg, d: 22. Septbr. 1814

Colbjørnsen

L.S. "

Til slut skal dog anføres de familieforhold, der frengår af folke-
tællingene:

1787. Tingsted By

Lars Madsen Husbond,	38	aar givt 1' Gang Gaardbeboer
Johanne ^{skal være Lorents} (Anders) datter, Madmoder	47	" 2' Gang
Peder Pedersen	21	hendes Børn af 1' Ægteskab
Rasmus Pedersen	18	
Mads Larsen	11	hans Børn af sidste Ægteskab
Maren Larsdatter	13	

1787. Bruntofte By

Peder Olsen Husbond	45	aar givt 1' Gang Gaardbeboer
Else Olsdatter	46	" " "
Hans Pedersen	14	
Peder "	10	
Karen Pedersdatter	9	Deres Børn
Bodel "	6	
Rasmus Pedersen	3	

1801. Kraghave By

Hans Pedersen Hosbonde	62	aar givt 2' Gang Bonde og Gaardb.
Maren Jørgensdatter hans Kone	50	" " 1' Gang
Peder Hansen deres Søn	17	"
Hans Pedersens Søn og Svigerdatter der begge tjene hos Hans Pe- 1 Tjenestepige.		dersen.

1801. Øverup.

Peder Rasmussen Hosbonde	46 Aar	} Bonde og Gaardbeboer begge i Ægteskab
Anne Kierstine Nielsd.hans Kone	32 "	
Lisbeth Pedersd.	15	
Malene	"	14
Anne	"	8 Deres Børn
Johanne	"	5
Maren	"	1
1 Tjenestekarl.		

Næste generation, mine oldeforældre, har jeg hørt ganske lidt om.
Nogle af dem har min far jo kendt.

Da jeg i 1943 - for sidste gang - besøgte min farbror Christian, der dengang var 82 år, talte vi lidt om slægten. Notaterne har jeg mistet; men jeg husker tydeligt, at han fremhævede som en af de betydeligste i slægten (8) Mads Smed i Tingsted.

I kirkebogen for Tingsted står der for året 1774:

"DOM 2da post EPIPH (Dominia secunda post Epiphane - den anden søndag efter Helligtrekonger) 16. Januarii døbt Lars Mattsens Søn Mats i Tingsted, baaret af Niels Hares Hustru Anna Larsdatter i Taadруп. Paddere Peder Kylling, Hans Matssen af Taadруп. Jep's Talmers Pige Karen Hansdatter. Ole Stranges Pige Margrete Nielsdatter, begge af Tingsted."

Om Mads har fået nogen skoleuddannelse er vel tvivlsomt. Hans barndom faldt jo i tiden efter Struenses fald under Gøldbergs reaktionære styre. Men soldat blev han.

Han indkaldtes som Landsoldat ved Sjællandske Infanteri Regiment i København til at møde første gang i foråret 1795.

Efter hærplanen af 1789 var et fodfolksregiment dengang sammensat:
26 % var hvervet mandskab (geworben) med lang tjenestetid.

28 % Landrekrutter "el.: de (saakaldte) nationale geworbene" ligeledes med lang tjenestetid, og

46 % Landsoldater, der årligt kun havde 28 dages exercertid, men som dog nu og da yderligere blev brugt ved befæstningsarbejde.

Som eksempel på landsoldatens tjeneste kan fra Ordrebog nr. 10 for det Sjællandske Infanteri Regiment 1793-98 anføres følgende skrivelse:

"Til Commandanten i Københavns Fæstning,

Hs.Excellense, Hr. General Baron v.Gersdorf.

136 Da det er befaleet, at de nye udskrevne Landsoldater, som i Følge Placaten af 24.Aug.1792 have indfundet sig ved deres respektive Regimenter her i Garnisonen d.19.Sept. sidstleden for at exercere i 7 Uger skal strax, saa snart Skandsearbejdet er fuldendt, hvorom Oberst v.Peymann er beordret at give Deres Excellence nærmere Efterretning, marchere tilbage til deres Lægder, men derimod igen indfinde sig ved Regimenterne d. 1ste Maj næstkommende og forblive der til Exercicen indtil den sædvanlige Mynstrings Tid i Juni Maaned er forbi, saa ville Deres Excellence herom underrette de her garnisonerende Regimenter, som i Overensstemmelse hermed have at permittere disse Landsoldater hjem, og at betyde dem, at de til næstkommende 1ste Maj uden at vente nærmere Ordre, igen skal være tilstede ved deres Regimenter.

København i det kongelige Gen: og Commis: Collegio d.11.Oct.1794

Schultze Pentz Adeler Outzen Hassler

/
Schive. "

Tjenesten kan synes lidet byrdefuld, men den var meget forhadet for den rå behandlings skyld, karlene ofte fik af befalingsmændene.

Mads Larsen gjorde tjeneste i 1795 og 1796.

Da han havde tjent i 2 år, fik han betegnelsen S.M.S. (svag mands søn) efter Kancelli Resolution af 3.Jan.1797. Det betyder ikke nødvendigvis, at faderen var svag eller syg, men måske blot det, at faderen ikke kunne undvære ham i landbruget.

8.nov.1799 giftede han sig med Else, datter af gårdmand Peder Kylling i Taaderup, og den dag, da kanonerne tordnede på Københavns Red, 2. april 1801, fødte hun sønnen Niels. De boede hjemme hos faderen.

I lægdsrullen er der nogle notater:

Gaardmand efter Fæste af 9.Decbr.1803 samt skattebog, der lyder paa hans Navn. Det ved vi fra foranstående fæstebrev, at han efter moderens død overtog gården. Men et andet notat: "Efter Rentekammer Res. af maaske han fæste Gaard paa Kongens Gods; men Fæstebrev ei endnu udstedt, gift 3 Børn 1806." Men senere hedder det: "Den skete Vedtegning 1806 var feilende da ing.Rentekammer Res.forelaa 16/7."

Hvilke forhåbninger der har knyttet sig til dette løfte vides ikke. Som tidligere nævnt døde moderen 1802, og 29.jan.1803 døde hans kone Else. Så var fader og søn alene på gården med den 2-årige Niels. Men i de dage bødede man straks på et sådant tab, det var sikkert også nødvendigt. Så 4.marts 1803 viedes Mads Larsen til (9) Bodil Pedersdatter fra Bruntofte efter 3 gange lysning (fra 12.februar).

Hun var født d.28.aug.1781 som datter af Peder Olsen Drage og Else Olufsdatter i Bruntofte. "Fadderne Lars Tømmermands Kone i Nyekløbing, Ole Green, Henning Pedersen, Niels Green, Mads Smeds Kone Anna Hans Datter, Hans Drages Kone Else Olufs Datter, Lars Sommers Kone Karen Christophers Datter af Bruntofte. Daaben stadfæstedes d.2.Septbr."

Det er, som om det bringer begivenhederne igang, at Bodil bliver husmoder på gården. Inden et år var gået, skete det så, at Mads Smed fik fæstebrev på gården, og faderen rykkede ind i aftægtshuset.

Og 1804 "Fastelavns Søndag lod Gaardmand Mads Larsen og Hustru Bodil Pedersdatter af Tingsted en Datter født 14.Januarii, straks hjemme-døbt og kaldet Else hendes Daab confirmere i Kirken. Hun blev baaren af Hans Kyllings Hustru Birthe Olesd. Faddere: Rasmus Hillike, Ole Strange, Gaardmand Hans Hare af Eskildstrup, Hans Kroges og Peter Vævers Hustruer."

Vi nærmer os nu en af de store begivenheder i Mads Smeds liv. Far fortalte, at da regeringen tilbød bønderne på krongodserne at overtage fæstegårdene som ejendom, blev sagerne drøftet imellem dem i fællesskab. De fleste var faktisk imod at løbe den risiko. Og at det var en risiko, ser man deraf, at da Hvededale og Vaalse bønder først så sent som i 1816 fik skøde på deres gårde, var tiderne blevet så ugunstige for landbruget, at de ikke kunne udrede deres skatter og renter. De måtte derfor påny overtage gårdene i fæste. Men i Tingsted gik det; for Mads Smed var ikke i tvivl om, at han ville være selvejer, og det lykkedes ham at overtale de andre, og de kom aldrig til at fortryde, og det har nok skabt ham en position imellem dem. Det kongelige skøde er dateret 20.febr.1807 og lyder således!

Udskrift af Falster Birke Skøde- og Panteprotokol.

"Skøde til Mads Larsen af Tingsted, paa hans 1 Fæste havende Gaard i Tingsted Bye, med Hartkorn Ager og Eng 6 Tdr. 3 Sk. 2 1/5 Alb. og Skovskylde: 1 F. 1 2/5 Alb, for Kiøbesum 2199 rd.3. Dette Skøde er i alle Dele overensstemmende med det til Hans Væver udstedte Skøde, samt med samme Forandring som Niels Strange, undtagen at der skal i dette staa istæden for bestemte fulde en Tiendedel Sum skal staa een Tiendedel, samt hvor der i ovenmeldte staaer for Resten af Kiøbesummen, skal i dets Sted staae i dette saaledes: heele Kiøbesummen = 2199 Rd. 3 etc. etc. forresten i alle Deele som ovenstaaende og med samme Forandring.- d.20.Februarii 1807."

De skøder der henvises til:

"Vi Christian den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg etc.etc. Giøre Vitterligt at ligesom vi ved Resolution af 24de April 1805 allernaadigst have be- myndiget vort Rentekammer til at overdrage Beboerne paa det os tilhørende Westenborg Gods paa Falster deres i Fæstehavende Stæder for den derved fastsatte Betaling, saaledes ville vi og for den Kiøbesum ved dette kongelige Skøde afhænde for os og vore Arvinger Efterkommere, og tilskiøde hans 1 Fæstehavende Gaard sammesteds, som efter afdrag af de til Huusmændene i bemeldte Bye afgivne Jorðer nu staaer for Hartkorn med alle dens Bygninger samt Besætninger og Inventarium, saaledes som samme nu forefindes, tilligemed de denne Gaard ved *[†] Udskiftningen tillagte Jorðer saaledes som samme paa Marken ere afsatte, dog følger ikke i dette Kiøb de paa Jorden staaende Træer, som ved de til Skovs Opelskning paa Westenborg Gods føyede Foranstaltninger ere bestemte til Afdrivning, da disse Træer aldeles ere uden for denne Handel

x) Hvornår udskiftningen fandt sted, ved jeg ikke, muligvis ved denne lejlighed.

Samme år 21.sept.1807 fødtes datteren Johanne. Sønnerne som adskil- lige år senere, Lars 21.juni 1814, Peder 16.april 1819 og Hans 31. decbr.1823.

For at belyse forholdene i hjemmet og give et tidsbillede med skildringer fra selve den tid vil vi gøre et spring og referere

en retssag.

Sønnen af 1'ægteskab Niels fandt sig dårligt tilrette i hjemmet, da han fik stedmoder og halvsøskende. Min oldemor havde åbenbart vanskeligt ved at klare den vanskelige opgave at være en god og forstående stedmoder.

Niels var dygtig i skolen, og faderen havde den meget sunde tanke at sende ham på seminarium. Men hans morbroder modsatte sig, at hans mødrenearv blev anvendt på den måde. I stedet for blev han uddannet som skræder, giftede sig og købte et hus i Ønslev. Men tiderne var trange, og hvor begavet han end har været, en tåbe viste han sig alligevel at være. Han fandt ud af, at den eneste måde, han kunne få penge på var ved selv at lave pengesedler.

Nu må man huske, at der i 1813 havde været statsbankerot, og hvad siger ikke Søren Kierkegaard: "Jeg fødtes i 1813, det Aar, da saa mangen omdenverdilos Seddel sattes i Omløb." Der var da også sat lovens strengeste straf for seddelforfalskning.

I sagen er Niels' præst den person, der vækker den største sympati.

Men her følger nu uddrag af akterne, føl så selv chocket ved at følge sagen.

Udskrift af Højesterets Domssager 1830, 4/10, nr. 248.

Sagen mod Niels Madsen, Ønslev.

"Ad generalia vite forklarer Arrestanten Niels Madsen, at han er født i Tingsted den 2. April 1801 og Forældrene Gaardmand Mads Larsen Smed og nu afdøde Else Pedersdatter; i sit 5' Aar kom han til at gaa i Øverup Skole og blev 14 Aar gl. confirmeret i Tingsted Kirke af afdøde Pastor Heyneth, og efter sin Confirmation gik han nogen Tid paa Skriveøvelse hos afdøde Skolelærer Møller i Øverup, da det var betænkt, at han skulde have været paa Seminariet; men dette blev ombestemt igen, da det vilde koste for meget, og han var hjemme hos sine Forældre indtil sit 16' Aar, da han kom til at tjene hos sin Morbroder Hans Kylling i Taaderup, og saavidt han erindrer kom han derpaa i Skræderlære hos Skræder Rasmus Olsen i samme Bye, der nu boer i Tingsted, og hos hvem han lærte denne Profession i 2 Aar, var saa i 1 Aar hos Rasmus Hjulmand paa Tønnesholm i Egeløv; hjemme hos sin Fader igen omtrent 1 Aar, hos Rasmus Pedersen Drage i Bruuntofte $\frac{1}{2}$ Aar og igen hos

Hans Kylling $\frac{1}{2}$ Aar, da han derpaa flyttede til Ønslev, saavidt han erindrer i Aaret 1824, hvor han købte sig et Huus, og giftede sig med sin nuhavende Hustru Karen Jørgensdatter med hvem han har 2 Børn, nemlig 1 Pige paa 5 Aar og 1 Dreng paa 3 Aar, og har han desuden hos sig et uægte Pigebarn paa 6 Aar, som hans Hustru havde født førend Ægteskabet. Til hans nævnte Huus hører 3 Td.Land, og i samme forrenter han 215 Rd, og forevrigt har han nedsat sig som Skræder, hvortil han har erhvervet sig Amtets Bevilling; han staaer i Ønslev Lægdsrulle, og har trukken Prilod og har ingensinde været indkaldt til nogen militær Tjeneste. Hans Signalement er, middel af Væxt, klein af Lemmer og Skuldre, bleg af Ansigtifarve, koparret, med blaa Øine og bruunt Haar og forevrigt ingen særdeles Kiendemerker. Arrestanten blev derefter overleveret Arrestforvareren til Bevogtning.

TESTIMONIUM.

for Niels Madsen af Tingsted Sogn. Foreviseren heraf nemlig Niels Madsen meddeles herved af undertegnede Skolekommission det Vidnesbyrd: at han med Færdighed læste inden i Bog, da han udgik af Skolen, havde et sundt Begreb, lært Lærebogen, var vel bekjendt med den bibelske Historie, havde læst adskillige Psalmer udenad, skrev en smuk Haand, regnede Reguladetri i hele Tal, blev derfor eenstemmig af Commissionen antaget til Confirmation afvigte 1ste Søndag efter Paaske 1815, var næste Søndag derefter en Gæst ved Herrens Bord. Hans gode Kundskaber pryde ham med et christeligt Levnet.

Tingsted Skolekommission den 10. April 1815

H.D.Heineth
Stedets Præst.

Afvigte 3^e Søndag efter Paaske communicerede Niels Madsen med Menigheden sammesteds.

Hans Opførsel har stedse været christelig.

Embeds Attest.

At alt hvad Arrestanten Niels Madsen har forklaret om sin huuslige Stilling er aldeles overensstemmende med Sandhed, kan jeg hans Sjælesørger, attestere. Hans oeconomiske Forfatning er i sig selv ikke ringe; thi han skal ikke skyldes mere end 200 Rbd. i sit Huus, som dog altid er det dobbelte værd; men i øieblikkelig Trang og Forborgenhed er dog Familien, og maae understøttes enten af vel-

villige Slægtninge eller af Fattigvæsenet.

Det er vanskeligt at give en aldeles nøiagtig Skildring af hans moralske Caracteer og Forhold, thi han er sig selv i forskjellige P ? og Omstændigheder, aldeles ?

Han er paa en vis Maade for sin Stand og Stilling meget vel oplyst men viser sig derhos ofte som et meget taabeligt og uforstandigt Menneske, der virkelig synes ei ganske at være i Besiddelse af Fornuftens Brug men at have, som det lader, en Skrue løs.

Indbildsk og forfængelig er han af sine Kendskaber og Talenter
.....

Han er efter mange paalidelige Mands Vidnesbyrd i sig selv et bravt, barnligt og godt Menneske, der besidder en opoffrende Velvillie mod sine Medmennesker; men vorder han ophidset og forbitret, tror han sig forurettet og fornærmet, da er han biester og hævngherrig, er sig ikke mere selv mægtig, men begaar i sin Ubesindighed Handlinger, som han sidenhen bitterlig angrer.

Jeg kan paa Samvittighed attestere, at han efter min Overbeviensning ei altid er i Besiddelse af sin Villies Frihed. Han er iøvrigt, som Ægtemand og Fader - som oftest - god og kjærlig, og en omhyggelig og ei uduelig Forserger; og som Hæb og Omgangsmand er han for det meste godmodig og tjenstvillig og er elsket af sine Venner: men, rimeligvis, frygtet af sine Uvenner.

For Guds Domstol troer jeg sikkert, at denne Mand maae faae en mild og skaanende Dom, da en uheldig og forkert Opdragelse uden Tvivl har lagt Grunden til hans rell, og disse, paa Grund af Forstands og Villies Svaghed, ere mindre tilrognelige.-- At han ligeledes med mueligste Skaansel maae werde dækt af de borgerlige autoriteter, dertil troer jeg jeg bør anbefale ham.

Cøbenhavn den 24. Mai 1830

allerærbødigst

C. E. Hansen."

Da Sognepræsten af Dommeren anmodes om at uddybe, hvad han har sagt svarer han:

"Som et Exempel "INSTAR OMNIUM" (så godt som alt andet), paa taabelig og ufornuftig Handlemaade, har jeg allerede i min Embeds Attest af 24de d.M. anført, at Niels Madsen har sat sine elendige Forsøg paa at gjøre falske Bankosedler, op paa sin Bjelke og forevist dem til Flere.-- Allerede det at han kunde indbilde sig, at varistand til

at skrive en Bankoseddell, der kunde gaae og gjælde mellem Folk, er ikke klog Mands Tanke, da han vel skriver god Bondeskrixt, men dog ikkun Bondeskrixt. Men at han, efter flere gjentagne Forsøg paa at udgive sit usle Product, og efter at Sagen alt var begyndt at komme i Folkemunde, endda byder en af sine nærmeste Naboer, Niels Boding den, og da ogsaa han og Peder Sylte erklærer den uægte, og han faaer den tilbage, at endnu ikke tilintetgjør sit jammerlige Værk, men udleverer den, at bringes til Sognefogden, det synes mig characteriserer Niels Madsen, som en Mand, der ei er Besiddelse af Fornuftens Brug.- Disse Handlingers factiske Tilværelse ere formentlig tilstrækkelig oplyste.-"

Af vidneudsagnene ved retten i Nykøbing F.:

"6te Vidne, Gaardmand Hans Kylling af Taaderup, der paa given Anledning forklarede, at han har kjendt Arrestanten Niels Madsen fra hans Fødsel af, da han er Vidnets afdøde Søster, Else Pedersdatters Søn; han var eneste Barn efter hende, og da hans Fader, Gaardmand Mads Larsen Smed givtede sig igjen, hørte han ofte omtale, at der var Uenighed og Kiv imellem hans Madmoder og ham, ligesom ogsaa Niels Madsen selv ofte klagede sig over, at han ikke havde det godt hjemme, fordi hans Madmoder og hans Halvsødskende satte ondt for ham hos Paderen, ligesom Vidnet ogsaa senere erfarede, at der var Uenighed mellem ham og Forældrene i Anledning af Udtællingen af hans Mødrenearv, men forevrigt ved Vidnet ikke andet end at Niels Madsen har opført sig skikkelig og ordentlig, endskjønt Vidnet troer, at han ingen god Opdragelse har faaet hjemme.- Vidnet har ofte hørt ham at blive rost for hans Flittighed og hans gode Kundskaber, og han var altid anset for meget lærenem.

11te Vidne, Gaardmand Mads Larsen Smed af Tingsted, der paa given Anledning forklarede, at hans Søn, tilstedeværende Niels Madsen, forinden han fyldte sit 2det Aar, mistede sin Moder ved Døden; han var ei altid et artigt Barn, og Vidnet fandt derfor ei sjældnen Anledning til at revse ham, og der var jævnlig Kiv og Uenighed mellem ham hans Madmoder og Halvsødskende, da han voxede til, og Vidnet fik ham derfor ud af Huset til hans Morbroder Hans Kylling i Taaderup, og derpaa lod Vidnet ham lære Skræderprofessionen, og da han var bleven ældre erholdt han sin Mødrenearv udbetalt, og købte sig for samme et Huus i Ønslev.- Som Dreng var han meget forvildret og ustadig, men han havde et godt Nemme til at lære, og kom vidt med sine Kundskaber i Skolen, hvorfor Vidnet ogsaa

engang havde i Sinde at lade ham komme paa Skolelærer Seminariet i Lolland, men da det var hans Bedstefader og Morbroder imod, at hans Mødrenearv hertil skulde anvendes, saa blev der intet af. Forøvrigt udsiger Vidnet, at hans Søn Niels Madsen ikke i sine Handlinger har vist noget Spor af Mangel paa Sandsernes Brug, men har altid været ved sin fulde Forstand og Fornuft. Denne sin afgivne Forklaring bekræftede Vidnet med Lovens Eed og blev derefter Forhøret dimitteret."

Niels Madsen, søn af Mads Larsen Smed og dennes første Kone Else Pedersdatter dømtes af Underretten, Falsters Birks Extraret 12. Juni 1830 af Justitsraad Krüger og Meddomsmandene Rasmus Hertz, Tobias Naschou, Jens Rasmussen og Christen Pedersen:

"Dom.

Arrestanten Niels Madsen, Selveierhuusmand af Ønsløv og Skræder af Profession er under denne Sag ved egen Tilstaaelse, CORPUS DELICTI og Sagens øvrige Omständigheder overbevist om, at han har eftergjort en Femrigsbankdalerseddel for dermed at bedrage andre og tilvende sig selv Fordeel, da han den 28. April d. A. først selv har forsøgt at udgive denne Seddel i en Boutique i Nyekiøbing, og derefter samme Dag, da dette ei lykkedes, men han blev afvist med Seddelen, har formaaet tiltalte Gaardmand Lars Olsen Piil af Stødstrup, paa Hestemarkedet ved Nyekiøbing, at udgive den, foregivende for denne, at han havde faaet samme Seddel af en omløbende Kræmmer, og at han troede, at den var falsk, ligesom han endelig, da Seddelen ogsaa ved denne Leilighed, efter at være anbuden af en 3die Mand, i Betaling paa Amtstuen i Nyekiøbing, opdagedes at være falsk, og igen ved Lars Olsen Piil kom ham tilhænde fra samme Mand, paa nye har forsøgt at erholde den byttet hos sin Naboe Niels Nielsen Bodding i Ønsløv, men nu blev anholdt med den, der, sønderrevet af Arrestanten, er kommet tilstede og af ham er vedkjendt.-

Ligesom der, efter de tilvejebragte Oplysninger og Arrestantens eget Forhold ved Forbrydelsens Udøvelse og under Sagen, ingen Anledning giver til at antage at han formedelst Mangel paa Forstands og Sjæls-Evner ikke skulde kunne tilregnes den Forbrydelse til Straf, hvorfor han sigtes, saaledes kan Retten ei heller, formedelst Beskaffenheden af Seddelen QUESTIONIS, der forøvrigt er fuldstændig færdiggjort til at opnaa Hensigten med Bedrageriet og de facto har skuffet den uagtsomme og mindre kyndige Modtager, forbigaae at anvende paa Arrestanten, som er over criminel Lav-

alder og ikke forhen criminaliter er domfældt, den lovbestemte Straf for den omhandlede Aart af falsum efter Forordningen af 2den Juli 1819 § 3, sammenholdt med Forordningen af 24.Septbr.1824.

Thi kiendes for Ret:

Arrestanten Niels Madsen af Ønslev bør have Ære og Liv forbrudt."

Den kongelige Lands Over Ret samt Hof og Stadsretten i Kjøbenhavn stadfæstede d.20.juli 1830 denne dom.

Mandagen den 4de October 1830
stadfæstede Højesteret ogsaa Dommen.

Højesterets Vota slutter:

Danske Kancelli
(citeret fra 3'Departement i Forestillings-
protokol)

"Uagtet tiltalte saaledes ei kunde undgaa at dømmes efter Lovens Strenghed, fandt dog samtlige af Rettens Tilforordnede, der havde voteret i Sagen, med særdeles Hensyn til, at han ikke havde forfærdiget flere end een Seddel, og at dette var udført saa slet, at Ingen letteligen med samme kunde bedrages allerunderdanigst at burde indstille Niels Madsen, der ei forhen har været tiltalt eller straffet, og som har gode Vidnesbyrd om sin tidligere Vandel, til at eftergives den ham idømte Straf mod at han sættes til offentligt Arbeide paa Deres Majestæts Naade."

Kancelliet har hos Nationalbanken indhentet udtalelse, hvorefter banken efter de foreliggende omstændigheder anbefaler benådning.

I Kancelliets allerunderdanigste Forestilling om Strafs Formildelse for Arrestanten Niels Madsen af 17.nov.1830 hedder det bl.a.:

"at den idømte Straf, hvortil den begaaede Forbrydelse efter sin Natur ikke synes at egne sig, burde eftergives, imod at den Paa-gjældende ansees med en passende Frihedsstraf.....

Vi ville allernaadigst have den Niels Madsen under 4de f.M. overgangne Højesteretsdom saaledes formildet, at han, i Stedet for at lide efter samme, hensættes til Arbeide i Fæstningen paa vor Naade.

Kjøbenhavn, den 17.November 1830

sign. Frederik R."

I Stokhusets Slave-Rulle for 1824-43 er anført:

"Nr. 737 Niels Madsen af Ønslov, Huusmand og Skræder, født paa Falster, 29 Aar, Lutheraner, givt, har 1 Dreng og 1 Pige indkom 9.Decemb.1830 paa Kongens Naade for Forfærdigelsen af en falsk 5 Rigsbankdalersseddel efter Højesterets Dom benaadet ved kongl. Rescript.

14.August 1834 løsladt."

I Stokhusets Forholdsprotokol er anført:

Aaret	No. 1	
	Conduitelisterne	Forhold
1830	325	godt
1831	299	godt
1832	279	meget godt
1833	253	meget godt

løsladt."

I Stokhusets Benaadningsprotokol er anført:

"Til det kongelige General Commissariat Collegium.	Efterfølgende ved den civile Jurisdiktion i Danmark dømte Slaver i Kjøbenhavns Fæstning, som fra Straffeanstalten ere meddelte fordelagtige Vidnesbyrd om deres Forhold i samme har Commandantskabet den Ære at foreslaae til Hans Majestæt Kongens forestaaende høje Formølingsfest, de ærlige nemlig til Frigivelse og de uærlige til Oprejsning paa Æren, hvorfor bemærkes, at disse Slaver findes anførte i den for 1833 indførte Fortegnelse over samtlige heri Fæstningen værende, ved civile Jurisdictioner i Danmark dømte Slaver under de her vedføjede Numre
--	--

Ærlige Slaver:

Lb.Nr.	Nummer i Fortegnelsen	
14	253	Niels Madsen af Ønslov indkom 19.Dec.1830 osv."

Niels Madsens videre skæbne efter frigivelsen har jeg ikke kunnet følge.

Mads Smed beskikkedes som værge for svigerdatteren:

"No. 1830 182 b.	Carl Gottfried Krüger Hans Kongelige Majestæts virkelig Justitsraad og Birkedommer paa Falster
------------------	--

"Gjør vitterligt:

at jeg i anledning af at Parcellist og Skræder Niels Madsen af
Ønslev ifølge Høiesterets Dom af 4de Oktober og Kongelig aller-
naadigst Resolution af 26 f.M. er hensat til Arbejde i Kiøbenhavns
Fæstning paa Kongens Naade, har beskikket ligesom herved beskikker
bemeldte Domfældtes Fader Selveiergaardmand Mads Larsen Smed af
Tingsted til at være Værge for fornævnte Niels Madsens Hustru
Karen Jørgensdatter, hvilket Værgemaal saalange hendes Mands
Straffetid vedvarer, Gaardmand Mads Larsen Smed har at udføre
efter Loven og de Kongelige Anordninger, saaledes som han det
til hver Tid vil til- og forsvare for alle Vedkommende. Dato til
Underskrift under min Haand og Jurisdiktionens Segl.

Falsters Birk d.11.December 1830.

Krüger."

Vi vil nu vende tilbage til de lykkeligere sider af Mads Smeds familieliv

Når jeg som barn sammen med far kørte med toget nordpå fra Nykøbing,
pegede far gerne ud imod øst og sagde: "Derovre ligger Nebøllegård,
der har jeg haft mange lykkelige timer hos mine fætre og kusiner, og
som vi dansede der, da jeg var ung."

Med det familieskab forholder det sig således.

I 1823 lod den 30-årige ungkarl Rasmus Rasmussen i Torkildstrup sogn
lyse til ægteskab for sig og enken Karen Andersdatter, der havde gården
nr. 1 i Sullerup og var 22 år gammel. Brylluppet skulle stå d.15.august
1823. Men kirkebogen oplyser: "NB. Dette Ægteskab blev ikke fuldbyrdet,
ophævedes d.4.okt.1823." Men så d.21.maj 1824 viedes samme Rasmus Ras-
mussen fra Taarup til Mads Smeds ældste datter Else, og 15.februar 1825
fødte hun datteren Karen Marie. Da havde de gård i Gunslev, og han hed
nu Rasmus Rasmussen Keis.

Der er noget, der tyder på, at Mads Smed har hjulpet til med etableringen
for 10.jan.1825 optager han hos sadelmager Olsen i Nykøbing et lille lån
på 300 rd.sedler i gården

Ved dåben af Karen Marie, eller rettere ved dåbens stadfæstelse i kirken
bar mosteren Johanne Madsdatter barnet. Hun skulle få meget med barnet
at gøre, for næste år 21.juli 1826 døde Karen Maries moder Else Madsdat-
ter efter barselseng 21.juli, og et år senere d.29.juli 1827 viedes
Johanne Madsdatter til Rasmus Keis af Gunslev.

I 1833 overtog de Nebøllegaard, matr.nr. 1a m.fl. af Nørre Kirkeby, og ifølge folketællingerne fik de børnene:

1828 Else Kirstine, 1833 Hans Peter, 1835 Rasmus, 1837 Ole,
1839 Ane Kirstine (som vistnok døde som lille), 1842 Mads Ludvig,
1844 Bodil Kirstine. Sidstnævnte var altså fars jævnaldrende.

I 1833 overtog de Nebøllegaard, matr.nr. 1a m.fl. af Nørre Kirkeby, og ifølge folketællingerne fik de børnene:

1828 Else Kirstine, 1833 Hans Peter, 1835 Rasmus, 1837 Ole,
1839 Ane Kirstine (som vistnok døde som lille), 1842 Mads Ludvig.
1844 Bodil Kirstine. Sidstnævnte var altså fars jævnaldrende.

At 1820'erne var strenge år for landbruget ved vi. Det sætter sig da også spor i panteprotokollen, idet Mads Smed i januar 1828 for anden gang får tinglyst et lån på 300 Rd. ydet ham af saddelmager Olsen i Nykøbing. Disse lån er tilbagebetalt i henhv. 1831-32, og fra da af var der åbenbart økonomisk fremgang i de mindre strenge tider.

Det satte ham i stand til at yde sine børn:

1. Den umyndige datterdatter Karen Marie Rasmusdatter fik 1834 641 Rd. tinglyst på ejendommen.
2. Den næstældste søn Peder fik, som vi senere skal se, 2000 Rd. til etableringen i Idestrup.
3. Den yngste søn fik ligeledes 2000 Rd. pant i ejendommen.
4. Den ældste søn Lars fik ejendommen, behæftet med ovennævnte to tinglyste forpligtelser på ialt 2641 Rd. samt imod at yde aftægt til sine forældre.

Til illustration af 40 års økonomisk fremgang følger det skøde, hvorved Lars fik gården overdraget. Aftagtevilkårene er jo noget bedre end dem fra 1804.

Udskrift af Falsters Skøde- og Panteprotokol.

Aftægten
udslettet
ifølge
forevist
dødsattest
26. april
1860

S K I Ø D E.

Underskrevne selvejergaardmand Mads Larsen Smed, Tingsted, tilstaaer ved dette mit Skøde at have solgt, ligesom jeg herved for mig og mine arvinger sælger og overdrager til min søn Lars Madsen den mig ifølge kongeligt Skøde af 20. Februar 1807, tinglyst 2. april samme Aar, tilhørende Ejendomsgaard Nr. 6 beliggende i Tingsted Bye af Ager og Eng Hartkorn 6 Tdr. 3 Skp. - Fdk. 2 1/5 Alb. og Skovskylld 1 Fdk. 1 2 5 Alb. med dens tilhørende Jorder, de paa disse værende Bygninger samt Eiendommens Andeel i Sogne's Kirketiende, fremdeles Besætning af Heste, Køer og Faar og andre Kreaturer, Inventarium

Avlsredskaber, af hvad Navn nævnes kan, og endelig alt mit Ind- og Udboe med Undtagelse af, hvad jeg af Indboet selv forbeholder mig, og som jeg udtager efter eget Forgodtbefindende forinden Eiendommens Tiltrædelse af Kiøberen, hvilken Overdragelse forevrigt skeer under følgende Betingelser. 1. Kiøberen betaler i Kiøbesum 2641 Rd. 5 M. 2 Sk. skriver to Tusinde sex Hundrede een og fyrretyve Rigsbankdaler fem Mark og to Skilling Sølv, hvilken udredes saaledes: at han indfrier det i Eiendommen indestaaende 641 - 5 - 2 til Falsters Birks Overfor-mynderie, og udsteder til min Søn Hans Madsen sin Forskrivning for 2000 Rd. Sølv med Panteret i Eiendommen. 2. I Undertægt til mig og min Kone Bodil Pedersdatter svarer han saalænge vi leve aarlig 3 Td. Rug, 2 Td. Hvede, 2 Td. Byg, 2 Td. Malt, 1 Td. graa Ærter, et fedt Svin paa 12 Lb. Flæsk, dog at Vægten af Been, Ryg og Fedt samt Hoved, hvilket alt medfølger, ikke deri er iberegnet, 6 fede Glas, 2 nykiernet Smør ugentlig, 2 Potter sød Mælk daglig, 2 Favne Bøgebrænde eller 12 Rd. aarlig efter mit eget Valg, fremdeles aarlig 6 Læs Tørv paa lang Vogn, 4 Humle, 8 heglet Hør, 8 Blaar, 8 torrede Svedsker, endelig forpligter Kiøberen sig til at fodre og græsse mig 2 Stykker Faar med Grøde, blandt Gaardens egne Faar samt at bage mit Brød, naar han selv bager, saa forbeholder jeg mig og aarlig Frugten af 2 Æble-træer og 1 Pæretræ i Gaardens Hauge samt fri Befordring med Hest og Vogn naar forlanges. Den aarligen erlæggende Undertægt præsteres til hvert Aars Mortensdag med gode, sunde Varer med forsvarligt Maal uden nøgensomhelst Bekostning for mig, hvorimod Glassene leveres blandt de sidste som aarligen slagtes. Af den lille Hauge, som ligger bag Kirke-gaarden forbeholder jeg mig til Brug, saalænge jeg og min Kone lever, den halve Deel af den østre Side saavel som den fornødne Plads i den øverste Gaard til mit Brændeel. I det modsatte Hjørne af Gaarden ind-retter Kiøberen paa egen Bekostning Beboelsesleilighed for mig og min Kone bestaaende af Stue, Kammer og Køkken med Loft over, Fiellegulv i Stue og Kammer, Træværket ordentlig malet, til hvilken Leilighed knyttes ialt 3 a 4 fag, som skal være fuld færdig i beboelig Stand til 1. Mai 1844.

Til hvert Aars 11. Juni og 11. December Terminer betaler Kiøberen til mig saalænge jeg og min Kone lever 20 Rd. skriver Tyve Rigsbankdaler Sølv eller ialt aarlig 40 Rbd. Naar jeg eller min Kone ved Døden af-gaaer, bortfalder af Undertægten, med Undtagelse af Brænd-selet, Frugt, Græsning til Faarene samt den lille Hauge. I Sygdoms-

tilfælde er Kiøberen forpligtet at yde mig og min Kone den fornødne Opvarthning og Pleie, ligesom han og bekoster os en anstændig Begravelse efter Egnens Skik og Brug. 3. Kiøberen er pligtig, naar min Søn Hans Madsen forlanger det, at levere ham en Hest af Gaardens Besætning samt en Koe, hvilke han selv udvælger sig, og endvidere en nye jernbeslagen Vogn med Malet Fiellefadning og 3 Læderstole eller og at betale bemeldte min Søn 100 Rbd. istedetfor Vognen om han foretrækker dette, og endeligen leverer Kiøberen ham og naar han forlanger et Chatol og et Sengested eller betaler ham for disse tvende Stykker 50 Rbd. Den solgte Eiendom tiltrædes af Kiøberen den 1.Mai 1844 og modtages af ham i den Stand den da er og forefindes. Den samme Tid svarer han og Undertagten samt alle øvrige af Eiendommen gaaende Skatter og Afgifter. 4. Undertagten skal saalange den svares hæfte med Prioritet paa den solgte Eiendom næsteften de i samme nu indestaaende 641 Rbd. 5 M. 2 S. til Falsters Birks Overformynderie.- Til Bekræftelse har jeg dette mit Skiøde egenhændigen underskrevet i nedenstaaende Vitterlighedsvidners Overværelse, ligesom og Kiøberen Lars Madsen har forsynet dette Document med sit Navn underskrevet til Bekræftelse om, at han prompte vil opfylde de Betingelser under hvilke ovenstaaende Eiendom er ham tilskiødet.

Nyekiøbing den 6.Februar 1843.

Mads Larsen Smed m.f.p.

Lars Madsen

Til Vitterlighed:

Rasmus Keis

Det stemplede Papir

Kun et halvt år efter det stipulerede tidspunkt for sønnens overtageelse af gården døde Mads Smed 2.jan.1845, 71 år gammel. Hans kone, Bodil Pedersdatter døde nøjagtigt 10 år senere. Hun blev 74 år.

Min farmors forældre var:

(10) Peder Hansen Krog.

"1783. Peder født i Kraghauge d.16.Mai af Moderen Maria Jørgensdatter og Faderen Hans Pedersen Krog. Døbt d.25.Mai.

Fadderne vare Jens Blesgmands Kone, Niels Bødker, Peter Skråder, Peder Kylling, Hans Skaaning, Rasmus Rasmussen, Knud Jensen, Peder Madsens Kone, Peder Slentes Kone, Ole Myssens Kone, Lars Hemes Kone."

Mærkeligt er det, at Peders alder i lægdsrullerne helt fra 1791 er opgivet som 2 år mindre end den virkelige. På sessionen i 1806 - han skulle måske have været på den i 1904 - er hans højde opgivet til 61 tommer. Og da var han gift og slap åbenbart for at blive soldat.

(11) "1787. Malene Peders Datter født d.17.Sept. af Faderen Peder Tryne og Moderen Ane Kirstine Niels Datter af Øverup. Døbt 15.S.p.Trin. Baaret til Daaben af Karen Jeppesdatter af Kraghauge. Faddere vare Peder Nielsen i Kraghauge, Mads Larsen i Øverup, Jørgen Jørgensen , Hans Nielsen i Øverup, Maren Hans Datter i Øverup."

Det var jo en ung moder, der fik sit andet barn døbt; men hun var også kun 15 år, da hun blev gift.

Så ung var Malene nu ikke, da hun blev viet. Hun var 18.

"1806 12te April meldte sig til Ægteskab med hverandre ung Karl Peder Hansen af Kraghauge og Pigen Malene Pedersdatter af Øverup. Forlovere vare Hans Krog og Peder Tryne. Ægtevielse d.7.Maj."

Tidspunktet for deres ægteskabs indgåelse er muligvis faldet nogenlunde sammen med udskiftningen af gården i Kraghave. Invert fald viser opmålingen af 1808, at gården flyttedes ud til Kraghaves nordligste grænse imod Stubberup. De gamle bygninger havde ligget inde midt i byen. Gården blev på ca. 68 tdr.land med godt 7 tdr.hartkorn.

I 1814 overtog, som vi har set, Peder Hansen gården i fæste, mens faderen fik aftægtsydelse af ham.

Såvidt det ses af folketællingerne, var der i ægteskabet kun to børn, min farmor, som fødtes i 1818, og hendes 5 år yngre søster.

Kirstineberg gård og gods skiftede ejer, og lovgivningen ændredes, så i maj 1847 fik Peder Hansen Krog arvefæsteskøde på gården for 1800 rigsdaler samt

- "a. aarlig Arvefæsteafgibt 2 Td.Rug, 5 Td. Byg og 3 Td. Havre med første Panteret.
- b. Herligheden efter Skr. af 19/5 69 og 30/3 1814 forbeholdt Godseieren.
- c. Uden Godseierens Tilladelse maa ikke 1. Udstykning skee under 1 Td.Hk. 2. Ingen Huse opføres og 3. ingen Adkomster tinglyses uden hans Paategning.
- d. For Eiendommens Kongetiende svares aarlig 3½ Tdr.Byg.

- e. Renten af indfriet 1/6 Deel Bankhæftelse erlægges til Godseieren aarlig med 73 Skilling.
- f. Disse Bestemmelser skal optages i ethvert arvefæsteskiøde før det maa tinglases."

Allerede i august 1849 afløses arveskødeafgiften, og alle foranstående betingelser med undtagelse af renter for bankhæftelsen bortfalder samtidig med, at ejendommen overgår til fuldstændig fri ejendom.

Næste år købte Peder Hansen Krog af godsejeren en lille ejendom - kun af hartkorn $1\frac{1}{2}$ Alb. - i Stubberup, grænsende til gårdens jord og lagde det ind under gården.

Det var vel forberedelsen til retræten, for i juni 1852 solgte P.H.K. ejendommen for 2500 rigsdaler samt aftagt og bolig på den ny erhvervede ejendom.

Det er mit indtryk, at min oldefar var blevet en velhavende mand. Han har f.eks. ydet et lån på 200 rigsdaler til en mand i Kraghave imod pantesikkerhed i ejendom, og på folketællingen for 1855 er hans stilling pudsigt nok angivet som "Aftægtsmand, Capitalist". I 1860 er det blevet til "Particulier".

Peder Hansen Krog døde 9. decbr. 1863, 81 år gammel.

4. Peder Madsen,

Farfar fødtes d. 16. april 1819. Han blev hjemme døbt og opkaldt efter sin morfar. Ved dåbens konfirmation i kirken d. 23. maj var fadderne: Pigen Ane Pedersdatter, Rasmus Kjøge, Lars Hansen, Peder Væver, Dortne Rasmusdatter og Maren Pedersdatter, alle af Tingsted. Han blev konfirmeret i Tingsted i 1833 og fik karakteren: "meget gode Kundskaber, sødelig Opførsel".

Ifølge folketællingerne blev han hjemme på gården sammen med begge sine brødre, indtil han blev gift og fik egen gård. Ved sessionen i 1837 målte han $67\frac{1}{2}$ Tommer; men det er noteret, at han led af udslet. Men ved senere session noteres det, at han var helbredt, og han blev taget til soldat i 1841 men stillede for sig. Der står i lögdsrullen, at han betalte 50 rigsdaler for en stillingsmand, som oven i købet var korporal.

Vi vil nu forlade Tingsted sogn og følge min farfar til Idestrup, den landsby ca. 7 km s-s for Nykøbing, hvor både far og jeg selv blev født.

Først lidt om den gård, som min farfar overtog, og forudsætningerne for, at den blev hans.

Gården hørte - inverter fald i 17-hundredtallet - til Nykøbing Hospitals gods.

Udskrift af Nykøbing Falsters Hospitals
Fæsteprotokol.

"1785. Friderich Rasmussen, nu ^{Karl} Friksen blev ved offentlig Auction i Hospitalet den 6. Juli 1785 højstbydende til den Fæstning af Gaarden Nr. 2 i Idestrup med fuld Besætning og i god Bygningsstand som Niels Krog haver frasagt sig,
Fæstnings Summa 451 Rd."

Samme Friderich Rasmussen Krog giftede sig med en datter fra Abrahamsgården (matr.nr. 5 A), og ved århundredskiftet foretoges udskiftningen, hvorved jordfordelingen blev som vist på vedhæftede landinspektørkort fra opmålingen 1814.

Til udskiftningen hører følgende landinspektørattest vedrørende boniteten af jorden (den gode Friderich Krog har vist fået den godt nedsat af hensyn til afgifterne), og til opmålingen hører følgende beskrivelse af fars fødegård og af den gård, der engang skulle blive hans egen.

Afskrift fra Nykøbing Hospitals Landvæsenkommissionsforretninger m.v. Udskiftningen og Matrikuleringen 1790-1836.

"At Hospitals Bonde Fridrich Krog i Idestrup hans med mig udskiftede Ager og Eng-Lod indeholder 88 Tønder 2 Skpr. 2 Fdkr. Land a 14000 Quadratalen pr. Tønde og at de 48 Tønder 4 Skpr. deraf er Agerland af middelmådig Bonitet, paa noget ^{tæt} ved Gaarden som er omendskendt ikke af Bedste saa dog Jordart; som og de øvrige = 39 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. er Mosebund af sletteste Beskaffenhed, der stedse er udsadt for Vands tilløb fra de Østen for angrenzende Byers og Markers ^{og} Moeser, det bliver herved af mig, foruden hvad den over Byens Jorder holdte Taxations Forretning derom formelder, paa Forlangende sandfærdig og efter Forlangende Behørig Bevidnet. Ligeledes

er, efter hvad mig, ved adskillige Ganges Oversyn er Bekendt formeldte Gaards Skovpart ikke af nogen synderlig Betydenhed; da den er meget udhuggen, og altsaa tynd. Bestaar ogsaa for det meste af gamle og i aftagende værende Træer, Hægningshugsten er heller ikke af større Betydenhed end til Gaardens egen Fornødenhed.

Nykøbing den 31. August 1801

Stockfleth

Stifts Land Inspektør.

1836.

Extract over det Hospitalet paa Falster tilhørende Bøndergods m.v. alt beliggende i Idestrup og Veggerluse Sogne, Falsters Sdr. Herred.

	Hartkorn	Tdr.Ld.	forventes yde aarlig
Idestrup. 1. Fr.Krog	8. 5. 3.	50	Byg 25.2
		14000	
	Skovskuld		
	2.2		

Matrikulsarkivets oplysninger om Idestrup by. Opmåling 1814. Hartkornsberegning iflg. kgl. resolution 6/4 1831.

Fars fødegård.

Matr.nr. 4 A. Ejer Nykøbing Hospital

Bruger Frederik Krog.

Areal Hovedlodden 1258430 kv.al.

Skovlodden 250500 "

1508930 "

107 tdr.ld.

Hartkorn 12 tdr. 6 skp. o. fk. 1 $\frac{1}{4}$ alb.

samt

Matr. nr. 4B Fredskov

3 12/14 tdr. ld.

Beskrivelse: En hovedlod norden for byen sammengrænsende med gaardsplads og have samt en skovlod vesten for byen, hvoraf den vestre del fredet og er anført under matr.nr. 4 B.

En skovstrækning vesten i skovlodden matr.nr. 4 A. Denne skov fredes.

Fars egen gård.

Matr. nr. 6 A Ejer Morten Pedersen
Bruger Ejeren
Areal Hovedlodden 1280440 kv.al.
Skovlodden 226400 "
1506840 kv.al.
107 tdr.ld.

samt Hartkorn 12 tdr.4 skp.2 fk.

Matr.nr.6 B Fredskov 4½ tdr.ld.

Beskrivelse: En hovedlod sydvestlig for byen tilgrænsende gaardsplads med have og en skovlod vesten for byen, hvoraf den vestre ende fredet og anført under matr.nr. 6 B.

Den vestre ende af den under matr.nr. 6 A beskrevne skovlod. Denne skovlod fredes. Desuden hører til denne gård en holm ved den såkaldte Sillestrup Langer som er matrikuleret under Ør med nr. 1.

Følgende parolen fra oven måtte hospitalet så i 1821 sælge gården til Frederik (nu fordansket) Krog. Hele det omstændelige overdræggelsesdokument gengives her, for det giver nok forklaringen på, at selv om Frederik Krog med rette betegner sig som selvejergårdmand, så kaldes Hospitalet i senere dokumenter gården for en arvefæstegård. Der skal for det første svares årlig afgift, og Hospitalet betinger sig (stk.4) ret til at godkende enhver fremtidig overdragelse, for den kan tinglyses o.s.v.

Udskrift af Falsters Birks

Skøde- og Panteprotokol.

Ridder af Dannebrog

og

Peter Olesen Boiesen

Superintendent i Lolland Falsters Stift

Commandeur af Dannebrog

giøre vittterligt: som Directeur for Lolland Falsters Stifts offentlige Stiftelser og in specie for Nyekløbings Hospital og Gods paa Falster, at have solgt og overdraget, ligesom vi herved sælger og overdrager fra bemeldte Nyekløbing Hospitals og Gods, Gaarden Nr. 2 i Idstrup Bye, til hidtilværende Fæster Frederik

Rasmussen Krog, hvilken Gaard, der staaer for Hartkorn Ager og Eng, 3 Tdr. 5 Skpr. 3 Fdkr. og Skovskuld 2 Fdkr. med alt dens tilliggende, som, efter økset Beregning, bestaaer af følgende hvorover 2de No. rter findes hermed hæftet:

Land Lods Areal 88 $\frac{4000}{14000}$ Tdr. boniteret til 43 $\frac{1}{2}$ Tdrl.

Skovlods do 21 $\frac{1188}{14000}$ " " 7 $\frac{396}{14000}$

tilsammen 109 $\frac{5188}{14000}$ " " 50 $\frac{7396}{14000}$ Tdrl.

med tilhørende af Bygninger, Besætning, Inventarium, Under- og Overskov, i det i sædvanlig Maade undtagen, herved i Kraft af kongelig allerhøjeste Rescript til os af 22de Januarii 1817 og overensstemmende med hvad der inden Hospitalsadministrationen den 14. Juli forrige Aar er afhandlet (hvoraf dette Skjøde vedhæftes behørig Afskrift som Kjøbecontract) overdrages og tilskjædes bemærkede hidtil værende Fæster Frederik Rasmussen Krog og Arvinger som og deres rette Eiendom, saasom han for denne Eiendom i det hele har til os betalt den betingede Kjøbesum 2500, skriver to Tusinde fem Hundrede Rigsbankdaler rede Sølv, hvorfor hermed quitteres; dog skøer denne Eiendoms Overdragelse iøvrigt paa følgende Betingelser, der stedse hvile paa Eiendommen og efterleves Besidder eller Besiddere uden Undtagelse, nemlig:

1. I aarlig Afgift svares 4 Skpr. Byg pr. Tdr. Land boniteret Jord, og som efter formeldte Beregning bliver 25 Tdr. 2 Skpr. Byg, hvilke fem og tyve Tønder, to Skiepper Byg, til hvert Aars Mortensdag in natura leveres til Nyekjøbing Hospital med godt, sundt, velrendset Korn og lovbehalet Maul.
2. Alle kongelige Skatter og paabudte, saavel som Hæftelser til Nationalbanken og sammes Renter samt alle andre Udgivter af Gaarden og sammes Tilliggende, hvad enten samme nu ere, eller i Fremtiden blive bestemte, udredes fra 1ste Januar dette Aar at regne af Kjøberen, uden noget Tilsvær for Hospitalet, hvilket ogsaa er Tilfældet med Hensyn til den stipulerede Kornafgift, som altsaa ydes til førstkommande Mortensdag for et heelt Aar fra dette Aars Begyndelse at regne, hvorimod det, da Gaarden afhændes til rene Eiendom, er en selvfølge, at alle hidtil svarende jorddrotlige Afgivter saasom Landgilde, Hoveriepenge med videre, gandske ophøre fra dette Aars

Begyndelse.

3. For den aarlige Kornafgift efter 1ste Post havnes evindelig 1ste Prioritets Panteret i Gaarden med Tilliggende og tilhørende af Bygninger, Besætning, Sæd, høstet eller uhøstet, intet undtagen af hvad som forefindes den Tid, da Afgiften efter Forfaldstiden kræves og søges.

4. Da Hospitalet, efter 3die Post, for stedse beholder en saa usædvanlig Ret i den bortsælgende Ejendom, saa maae intet Skjøde fra Mand til Mand paa denne Ejendom, eller paa Dele deraf, præsenteres i Retten eller der antages til Tinglæsning, uden at være af Hospitalsadministrationen i Nyekiøbing paategnet som samme forevist og at imod dets Tinglæsning, intet er fra samme Side at anmærke, og det uagtet at Skjødet eller Adkomstbrevet endog i alle andre Henseender have de ved Loven befalede Egenskaber.

5. Bygningerne til denne Gaard og Jorder skal Ejeren stedse lade og beholde forsikrede i Brandfors. for Landet, for deres Værdi, hvorefter behørig Attester bør af Ejeren forevises Hospitalsadministrationen. I forseemelsestilfælde forbeholdes Hospitalets paa Ejerens Bekostning at lade saadan Forsikring foranstalte, ligesom og Ejeren i al Fald er pligtig selv at tilvare den aarlige Brandcontingent.

6. Al Jagt og Fiskerie som kan forefalde paa Gaardens Enemarker og inden sammes Grænser, følger med Ejendommen uden nogen særdeles Afgift, dog at dermed ikke forståes anden Jagtret, end den enhver Selvejer i Almindelighed kan udøve paa sine Enemarker. - Skifterettighed, og Sagefald med videre, saasom Overformynderie, der staaer i Forbindelse med slig Herlighed, forbeholder derimod Hospitalet, Afslutning og Ret til at bestemme Ejerens Disposition over Skovtilliggendets, sammes Fredning, Opelskning og Anvendelse, saa at der kun hugges og benyttes af samme efter anvisning fra Hospitalet.

7. Det skal vel ikke være forment denne Gaards Kjøber eller efterkommende Ejere, at dele Gaarden til Udparcellering iblant flere Ejere, men saadan Udparcellering maae dog ikke skee anderledes, end at der til Hovedparcellen forbliver i det ringeste 3 Tdr.Hartkorn og til enhver af de andre Parceller i det ringeste 2 Tdr.Hartkorn og ikkun forsaavidt dette stemmer med nugældende eller herefter gjældende Anordninger. - Ved enhver Udparcellering skal Ejeren foranstalte den aarlige Afgift af den delende Land-Inspecteur beregnet og forholds-
mæssig paa enhver Parcell Tilliggende efter Bonitering.

samt derover lade bemeldte Landinspecteurs Attest medfølge Skjødet, hvilket og udtrykkelig skal indeholde og benævne benævnte Ansættelse til Andeel i Afgivten, alt forinden Skjødet kan meddeles den i 4 Post ommeldte Paategning, eller af Retten antages til Tinglæsning, hvorefter Hospitalet, naar Parcelskjødet eller Skjøderne ere tinglæste, indhænder den aarlige Kornafgift for Parcellisten eller Parcellisterne, i hvis Ejendomme samme Prioritets Ret havnes af Hospitalet, som nu hos første Kjøber.

8. Saa maae og ingensinde enten hele Gaarden, eller nogen Deel deraf, henlægges under nogen Hovedgaard eller anden Ejendom til at forvalte noget hvilketsohelst Hoverie, men Beboeren skal bestandig vedblive at være fri Ejendomsmand, ligesom han allerede er af Hospitalet frigiven for alt Hoverie i navnlig Maade.

9. Enhver Mandel eller Akkord som maatte indeholde eller involvere noget stridende imod sidst ovenanførte 2de Poster, ligesom overhovedet stævert derimod stridende Factum, paaligger det Hospitalets Forsatte ufortøvet at paatale paa de skyldiges Bekostning til Underkjendelse ved Lov og Dom, og hvad især 3 Post angaar, da anbefales vedkommende Kjøber og efterkommende Ejer herudi den sneligste Varsomhed, siden ethvert i saa Maadeudstedende Hjemelsbrev, maae, ifølge det forangaaende, nægtes at tinglæses eller paa nogen anden Maade for lovgyldigt at anses.

11. Naar enten hele Gaarden eller nogen Deel deraf, enten ved Arv, Salg eller paa anden Maade overgaaer til nye Ejere, da erlægges ved enhver saadan Forandring til Hospitalet en Husbondshold af 2 Skpr. Byg for hver Tønde Hartkorn som saaledes overgaaer til nye Ejere og betales med Penge efter den sidste før Betalingens Erlæggelse satte Capitelstaxt, hvorom da Skiftebrevet, Skjødet o.s.v. gives af Hospitalsadministrationen den fornødne Bemærkning ved den efter 4de Post stedfindende Paategning.- For bemeldte Recognition eller Husbondshold Hospitalet samme Fortrinsret, som for den aarlige Afgift efter 3.

12. Af de paa Gaardens Grunde værende Tørvemoser maae Ejeren ubehindret og uden forangaaende Udvisning, benytte sig, naar han, til sin og Efterslægts Fordeel, iagttager saadan Forsigtighed med Tørvens Skiering, Gravenes Fyldning og Planering med videre, som Forordningen af 18. April 1787, for de Kongen tilhørende Tørvemoser, bestemmer.

I andet Tilfælde forbeholdes Hospitalets Foresatte at træffe det i saa Henseende fornødne og lovmædholdelige Opsyn.

13. Hvad Veje eller Gangstier som med Udskiftningen eller med anden lovlig Bestemmelse, maatte være ansete fornødne og aflagte over denne Gaards Jorder og Grund eller nogen Andeel deraf, maae Ejeren hverken nu eller i Fremtiden, under hvilketsonhelst Paaskud, lade lukke eller forhindre, saasom ingen i den Henseende med Ejendoms Erhvervelse, tilkommer anden Rettighed eller anden Fritagelse end hidindtil. In specie bliver det herved udtrykkelig givet nærværende og tilkommende Besiddere af Ejendommen til Pligt, forevarlig og upaaklagelig at holde de Vandløbe der gaaer over, i eller ved Gaardens Tilliggende, stedse aabne og vel oprensede til Vandets fri og ubehindrede Løb til enhver Tid, alt under strengeste Ansvar og Tiltale, naar det modsatte fra Hospitalets Side erfares.

---o---

Da Kjøberen Frederik Rasmussen Krog, som meldt, har betalt den betingede Kjøbesum og godtgjort ligeledes at have erlagt den bestemte Recognition, 20 Rbd.Sølv, til Hospitalsforstanderen, saa haver han blot endnu at clarere $\frac{1}{2}$ Afgivten til Hans Majestæts Kasse og Afgivt til Fattiggassen, hvorefter han paa egen Bekostning kan lade dette Skjøde, os uvarslede, til Tingse lase, hvorefter det skal være ham og Arvinger skadesløs hjemmel fra os og Nyekjøbing Hospitals stiftelse, overensstemmende med forestaaende Bestemmelser.

Dette til Bekræftelse under vore Hænder og Segl.

Nyekjøbing paa Falster og Westerborg d.27de Marts 1821

Jessen
L.S.

Bøjesen
L.S.

Til Efterretning om Rigtigheden af det brugte stemplede Papir bemærkes

a. Kjøbesummen er	2500 Rbd.Sølv
b. Afgivten 25 Tdr.2 Skpr.Byg 1	
1 Rbd.4 3 Sølv er 42 Rbd.2 M.1 $\frac{1}{2}$ Sølv	
som er 4 pc af	1058 3 15
c. Det betalte til Forstanderen	20
B bliver ialt	3578 Rbd.3 M.15 $\frac{1}{2}$ Sk.

Skjøde

for Frederik Rasmussen Krog, paa hans hidtil havte Fæstegård under Nyekjøbing Hospitals Gods Nr.2 med alt dens Tilliggende, af Hartkorn, Ager og Eng 8 Tdr.5 Skp.3 Pdk. og Skovskylde 2 Pdk. i Idestrup Bye og Sogn paa Falster.

Udskrivt

af Sessionsprotokollen for Nyekløbing Hospital forsaavidt
nedenstaaende angaaer:

Aar 1820, den 14. Juli, var Directionen og Inspectionen samt For-
standeren for Nyekløbing Hospital Stiftamt i Nyekløbing
for i Overensstemmelse med Fæsteren af Gaarden Nr. 2 i Idestrup, hans
Begiering, at slutte Kjøb med ham angaaende hans brugende Gaard, som
han ønsker overdraget til Selvejendom i Medhold af det kongelige Re-
script af 22. Januarii, dets 2den Post.- Gaarden staar for Hartkorn
8 Tdr. 5 Skpr. 3 Fjåk 1 Ager og Eng og Skovskuld 2 Fdk., og for et
boniteret areal af 50 $\frac{7396}{14000}$ Tdr. Land.- Bygningerne ere gode og
bestaae af 62 Høg Huus.- Besætningen i det hele er ligeledes god.-
Efter at Hospitalsbestyrelsen nøje havde overvejet de forskjellige
Udkast som tidligere og i den senere Tid vare fremsatte som Gaale-
stok for den Summa Frederik Krog skulde betale for at erholde Ejen-
dom paa sin i Fæste havende Gaard, samt Skovpart, og efter at man
herom havde ventileret med ham at han overdrages bemeldte Gaard med
Bygninger, Besætning, Inventarium og Jordtillæg samt Skovpart, saa-
ledes som han for nærværende Tid bruger og besidder samme, intet i
nogen Maade undtagen, med at han for samme betaler 2500 Rbd. rede
Sølv, skriver to Tusinde fem Hundrede Rigsbankdaler rede Sølv, hvil-
ken Sum han betaler til Skifteretten til 11te December næstkommende,
og erholder da Skjøde af Directionen paa sin Gaard med alt Tillig-
gende, hvorhos han tillige da erlægger alle Omkostninger af Skjødets
Udstædelse, dets Tinglæsning m.v. og endelig til den nuværende con-
stituerede Hospitalsforstander Andersen en Recognition af 20 Rbd.
Sølv. Forevrigt underkaster han sig at holde og efterkomme de Betin-
gelser som med Skjødets Overdragelse paabindes ham, i Lighed med
hvad der er bestemt for de til Selvejendom afhændede Gaarde fra Ho-
spitalsgodset, og derfor, blant andet, at han forbinder sig og Efter-
kommere til, under Hospitalsbestyrelsens Tilsyn, at holde den ham
overdragne Skovpart i god Stand og der kun hugge til egen Fornødenhed
for Gaarden, ligesom han ogsaa, i Overensstemmelse med det ovenite-
rede Rescript af det af 19de Maj 1809 aarlig svarer $\frac{1}{3}$ Td. Byg pr. Td.
boniteret Land, der andrager 25 Tdr. 2 Skr. skriver fem og tyve
Tønder og to Skjæpper Byg, forevarligt Kjøbmandsgods som til hvert
Aars Mortensdag leveres in natura paa Hospitalets Magasin.- Saaledes
blev denne Overenskomst sluttet og med Underskrift forsynet.

Datum ut supra

Jensen. Bojesen

Winther

Højer

Andersen

Frederik Rasmussen Krog
med ført Pen.

Frederik Krog og Dorteaa Rasmussdatter havde ilkvert fald to børn: sønnen Rasmus Frederiksen Krog og datteren Agathe.

Sidstnævnte fik ved eit ægteskab som sin fædrene- og mødrene arv en obligation på 1500 rd. med pant i gården.

Sønnen Rasmus giftede sig med Gjertrud, datter af Morten Pedersen, gårdejerer fra "fare gård".

I 1823 døde Frederik Krog, og hans enke Dorteaa overdrog gården til sønnen Rasmus, imod at han ydede hende en aftagt og overtog galden bl.a. ovennævnte til søsteren. Der var iflg. folketællingen 1834 fem børn i ægteskabet.

Men så i 1835 gik der skred i begivenhederne på gården. Da døde både Rasmus Krogs moder og hans kone. Ved skiftet efter sidstnævnte opgjordes boets aktiver således:

Iflg. registreringsferr. behave kontante	2472 rd. 4 mk. 4 sk.
penge og udestående fordringer	1300 "
Boets arvefæstegård i Idestrup	6272 " 4 " 4 "
Passiverne var	255 " 2 " 5 "
Omkøstninger	235 " 4 " 10 "
Til arv og deling	5781 " 3 " 5 "

Derefter giftede Rasmus Frederiksen sig med Karen Jeppesdatter fra Væggerløse.

Men i 1837 blev han umyndiggjort, uden at jeg ved hvorfor, og d. 21. april 1842 døde hun, og dermed uddøde Frederik Krogs slægt på gården.

Enken Karen Jeppesdatter skulle nu skifte og dele med de 5 børn af hendes afdøde mands 1^{te} ægteskab.

Den fuldstændige registrering af boet giver ikke indtryk af noget særlig velstående hjem, men dog et, der var forsynet med alt nødvendigt tilbeher.

De rum, der er omfattet af registreringen, er:

Dagligstue, Kjelderstue, Studestue, Kjøkken, Bryggers, Kjeldergang, Kjelder, Sengestue og Loft.

Eksempelvis ses der til borddækning foruden fæde og lerpotter kun at have været: 1 Kaffekande, 1 Thepotte, 1 Smørkande, 2 par Thekopper, 2 Spølkummer, 6 Glas, 2 Glassaltkar, 3 Fajanceskåle, 2 Tallerkener, 3 Porcellænstilløkkener, 1 Kruke samt husegeråd af kobber, søsling, jern og træ.

Kornet er vurderet således: Byg ca.3 rd pr.td.Rug 3, Havre 2, Malt 4.
Besætningen og dens vurdering var:

		Rd.	Mark
1 graae Hoppe	16 Aar	35	
1 do	16	35	
1 Føl	1	20	
1 bruun Hoppe	4	80	
1 skimlet do	4	60	
1 sort do	12	45	
1 rød Hest	10	45	
1 sortblakket Koe	6	18	
1 hvid Tyr	4	16	
1 sortblakket Koe	6	18	
1 hvid do	10	18	
1 sort do	7	15	
1 hvid do	9	16	
1 blakket do	13	16	
1 graae Kvie	2 $\frac{1}{2}$	8	
1 do	2 $\frac{1}{2}$	10	
1 hvid Koe	5	12	
1 rød Kalv	1	5	
1 sort do	1	5	
1 hvid Koe	11	18	
1 Mælkekalv		1	3
1 do		1	3
1 Grisesoe		8	
2 Halvaarsgrise		14	

Vurderingen af boets aktiver var:

Indbo, Inventar, Besætning m.v. (ca.halvdelen	1517 Rd.Sedler
Gården er besætning,lager af korn m.v.)	6250 " "

Ved skiftesamlingen d.6.maj i Nykøbing meddelte Karen Jeppesdatter, at hun overtog boet efter vurderingen.

Hvornår og hvordan nu Mads Smed i Tingsted er kommet under vejrs med, at der her var en mulighed for at få hans næstældste søn giftet ind på denne gård og blive gårdejer, det ved jeg intet om. Men det var, hvad der skete.

Udskrift af Nykøbing Hospitals Skifteprotokol.

1842 den 30. Juli blev Skiftet efter afdøde Gaardmand Rasmus Frederiksen Idestrup igjen foretaget paa Skifteforvalterens Contoir Nykøbing, i Overværelse af Enken Karen Jeppesdatter med Laugvørge, samt hendes tilkommende Mand, Ungkarl Peder Madsen, den mindreårige Søn Frederik Rasmussen med Curator Grdm. Simon Mortensen af Idestrup og de umyndiges Vørge, Grdm. Peder Mortensen af S. Kierkebye og endelig i Overværelse af Sognefoged og Dannebrogsmænd Peder Olsen og Ungkarl Lars Pedersen som Vidner. - I Henhold den ved forrige Skiftesamling tagne Bestemmelse, begjærede Enken sig Boet udlagt og extraderet efter Vurderingen imod at tilsvare af paa samme hvilende Gield, saavel den som er atter ved denne Skiftesamling blevet anmeldt som den der muligen i Fremtiden maatte blive anmeldt at have paahvilet den Afdøde, uden noget Ansvar for Skifteforvalteren, hvorimod ingen af de Tilstedeværende havde noget at erindre. - Enken anmeldte dernæst, at den Afdødes Begravelse havde kostet 40 Rd., hvoraf 17 Rd. 3 M. 9 Sk. er indbefattet under Kjøbmand fremlagte Regning. og 8 Rd. for Ildkisten, som herefter vil blive beregnet Boet til Udgiwt hvorimod Resten sees udredet af Boet selv, ikke kommer dette videre Indtægt men lige imod hvad den Afdødes Begravelse saaledes har kostet, nemlig 40 Rd. fordrede hun sig godtgjort som Vederlag til sin egen Begravelse, hvilket alt af Forsamlingen blev billiget. Ligeledes fremlagde hun en Regning fra Smed Peder Johansen i Vedbye stor 10 Rd. 3 M. 10 S. for forrettet Smedearbejde og anmeldte at være skyldig til Schultz 5 6 .

Videre Gield vidste hun ikke at opgive, ligesom heller ikke videre Indtægt for Boet end Registreringen og hvad der allerede er anført Skifteprotokollen indeholder, og da Arvingerne erklærede det samme, og forøvrigt Intet var til Hindrer for Boets Slutning, blev samme foretaget saaledes. -

Indtægt

1. Efter Registreringen andrager

a. Løssret	1517 rd. o	10
b. Den faste Eiendom	6250 " -	-

2. Sognefoged Peder Olsens Gield til Boet 130 " - -

Summa Indtægt 7897 " - 10 -

Summa Indtægt 7897 rd.

10 Mk

Udgift

Her følger så specificeret

1. Gæld anmeldt ved forrige skiftesamling ca. 142 rd
2. Forudsættede gæld " 20 "
3. De umyndiges arvingers mødrenearv som indestaar i gaarden " 1957 "
4. Skifteomkostninger mv. 181 "
ca. 2300 "
5. ertil kommer Folkelsen indtil Maj ca. 35
6. Enkens Begravel-
ses Vederlag 40 75 "

Summa Udgift ca. 2375 "

2375 3 10

Beholdning 5521 rd.3

Denne sum deles lige imellem Enken og Børnene.

For disse Arvelodder blev efter Enkens Begiering med Samtykke af Værgen for de Umyndige, Skifteforvalteren som Overformyndet og den mindreaarige Son med Curator for sit Vedkommende, givet Udlæg i Boets samtlige resterende faste og løse Siendele, overensstemmende med Rescriptet af 7. Febr. 1794, næsteftersom den paa Gaarden hvilende aarlige Afgift af 25 Tønder Byg til Nykøbing Hospital og de Umyndiges Mødrenearv, der allerede som foran bemærket indestaar i Boet, og hvorved en Extract af dette Skifte bliver at udstede og foranstaltet tinglæst men hvorefter dog Enken forpligtede sig til, til Afdrag paa de Umyndiges Arvebidler i førstkomende 11. Decbr. Termin at udbetale 1000 rd. til Overformynderiet og endvidere i 11. Decbr. Termin 1843 ligeledes 1000 Rd., dog saaledes, at den mindreaarige Son skal være berettiget til om han forlanger det først at blive fyldstgjort af disse sidste 1000 Rd. for sin Arvepart, ligesom ogsaa Enken selv forbeholdt sig Ret til deraf at udbetale dem, dersom hun ikke ønsker at Capitalen skal forblive indestaende i Boet, altsaa kun det som bliver tilovers indbetales i Overformynderiet; men af de første 1000 Rd. gives først de ældste af de Umyndige Fyldstgørelse for deres Arvecapitaler, saavidt tilstrække kan. - Til Sikkerhed for prompte Udbetaling af foranførte 2000 Rd. siger to tusinde Rigsbankdaler sedler, forpligtede Selveiergaardmand Hais Larsen Smed Tingsted, som tilstedeværende, sig til at indestaa som Cautionist og Selvskyldner, under Forudsætning af, at hans Son

Peder Madsen indtræder i Ægteskab med Enken saaledes som dette allerede er bestemt og tillyst fra Prædikestolen, da han er bemeldte denne sin Søn denne Sum skyldig som Arvemidler.

Skifte Omkostningerne bleve af Enken strax betalte, og Boet derefter extraderet Enken til fri Raadighed samt det passerede med Underskrift til (hurtig?) Slutning af dette Skifte.- Sin Forpligtelse som Cautionist og Selvskyldner modtager Mads Larsen Smed tilbage med sin Underskrift heri Protocollen. Det blev sluttelig bemærket, at Enken svarer Renten af Arvemidlerne efter nærværende Skifte fra Dato indtil de af hende bliver udbetalte.

Datum ut supra.

S.M.Grønbek	Karen Jeppesdatter	Som Værg
	m.p.P.	Peder Mortensen
	Som Langværg	Frederik Rasmussen
	Jeppe Nielsen	Som Curator
Som Cautionist og Selvskyldner	Mads Larsen Smed	Simon Mortensen
	m.p.P.	
Som Tilstedeværende:	Peder Massen	
Som Vidner		
Peder Olsen	Lars Pedersen.	

(Ang. underskriften bemærkes de to m.p.P. (med påholdt Pen). Endvidere bemærkes min farfars skal vi sige uerfarne underskrift. Han har forsøgt sig med latinske bogstaver, som man jo brugte til navne men er sluppet lidt galt fra det, så at der er blevet to ss'er et latinsk og et gotisk i stedet for ds. Næste år er det gået bedre: et latinsk d og et gotisk s).

--o--

23.septbr.1842 viedes ungkarl Peder Madsen af Tingsted, 23 år gl. til enken Karen Jeppesdatter af Idestrup, 32 år gl. i Idestrup Kirke; i mere end 100 år blev gården i hans slægts eje.

29.april 1843 fødte Karen Jeppesdatter en søn; men både hun og sønnen døde samme dag.

--o--

Her kom min farfar allerede ud for hårde prøvelser som gårdejer. Hvilke personlige følelser begivenheden har fremkaldt hos ham, har jeg ingen anelse om, et fornuftægteskab var det jo ganske givet; men hvilken økonomisk situation var han ikke kommet i.

Detser vi noget om i skifteprotokollen, hvorefter jeg påny citerer:

"Anno 1843 den 8. Mai mødte for undertegnede Skifteforvalter Gaardmand Peder Madsen af Idestrup og begjærede at der, forinden der skrides til Registrering og videre Skifte af Hans og hans under 29.f.M. afgangne Hustru Karen Jeppesdatters Boe imellem ham og den Afdødes Arvinger, maatte blive foretaget Forsøg paa en mindelig Forening om det Arvegods, som kunde tilfalde disse, som ere 1. en Broder Parcellist Jeppe Nielsen i Wæggerløse, 2 en Broder Hans Nielsen, Tjenestekarl i Idestrup, begge myndige og 3 en Søster Ane Nielsdatter, 22 Aar ugift - og som mødte tillige med Peder Krog, saavel som Christopner Tygesen af Elkenøre som Værge for den myndige Søster.

Under Forudsætning af at Ane Nielsdatter erholder Bevilling til at være myndig under Curator, hvorom hun agter at ansøge, blev følgende Forening imellem Parterne oprettet:

1. Peder Madsen betaler sin ovennavnte afdøde Kones Sødskende i Arvegods efter Hende 1150 Rd.Sedler, eller til hver af Brødrene 450 Rd. og til Søsteren 230 Rd, samt til Deling imellem dem selv indbyrdes, den Afdødes Dragkiste, Klædekiste og Gangklæder af ethvert Slags, hvormed de fra deres Side frafalder videre Skifte og Deling af Boet, som altsaa vedbliver af tilhøre Enkemanden uden Fordring eller Paakrav af dem.
2. Afgiften til den Kongelige Kasse af bemeldte Arvegods som Arvingerne under Anbud af Ed anslog til 1200 Rd. udredes af Peder Madsen uden Udgift for dem.
3. Af bemeldte Arv 1150 Rd.Sedler svarer Peder Madsen lovlige Renter fra 11.Juni d.A. og første Gang i 11.December Termin d.A. med 4 p.c. p.a. og saafremt han ikke til den Tid tillige skulde være i Stand til at udrede Capitalen, udsteder han en lovlig Obligation til dem for samme med Prioritet i Boet næsteften den tinglyste Gæld, hvormed det for nærværende Tid er bekræftet, og skal Opsigelse i denne Obligation stipuleres til et halvt Aar fra hver af Siderne.-

Denne Forening blev af Parterne med Underskrift bekræftet og Boets Behandling henstaar saaledes med deres Samtykke indtil det erfares om Bevilling til Ane Nielsdatter til at være myndig under Curator erholdes for da efter Omstændighederne enten at extradere Enkemanden eller registreres til videre lovlig Skifte.

Underskrifter

Denne ordning blev endelig bekræftet d.24. Maj.

Lad os tage et resume af de økonomiske transaktioner for at se på, under hvilke vilkår farfar startede som gårdejer.

Siden gården i 1835 vurderedes til 6272 Rd., var der til arv, arveafgifter og skifteomkostninger påløbet:

Til arvingerne efter Rasmus Krogs 1ste kone	1835 ca	1957 Rd.
Skifteomkostninger	"	235 "
" " " Rasmus Krog	1842	2760 "
Skifteomkostninger	"	181 "
" " " Karen Jeppesdatter	1843	1150 "
Skifteomkostninger	"	115 "
Arveafgift	"	1200 "
Ialt ca.		7598 "

Det var rundt regnet vurderingen i 1842.

Den unge gårdejer ejede vel i virkeligheden kun de 2000 Rd., som hans far skød ind i foretagendet som hans arv efter forældrene. Sammenligner man med nutidsforhold var det værste, at gælden skulle afdrages så hurtigt.

Når det gik så godt alligevel, skyldes det vel især to ting. For det første flid, dygtighed og sparsommelighed. For det andet inflationen. Det er også muligt, at han fik nogen medgift, da han d.7.juli 1843 i Tingsted kirke viedes til sin farmor:

5. Maren Kirstine Pedersdatter fra Kraghave.

Farmor var opkaldt efter begge sine bedstemødre. Hun er den eneste af mine bedsteforældre, som jeg har set, hvilket jeg har en svag erindring om, idet hun døde i 1903, da jeg 4 år gammel var med mine forældre på besøg hos mors familie i Salling.

Farmor fødtes 26.april 1818 på gården i Kraghave og blev hjemmedøbt. Faddere ved fremstillingen i kirken var: "Pigen Ane Jørgensdatter paa Godset Kirstineb, Peder Wæver i Tingsted, Engel Hansdatter, Ungk.Peder Olsen alle af Kraghave."

Hun konfirmeredes i 1832 og fik karakteren: "gode Kundskaber og sødelig Opførsel."

Ejendommeligt må det have været for farmor at hendes far, hendes mand og den søn, der fik gården, alle tre hed Peder Krog (udtalt på fælstersk "P'krow").

Min svage erindring om farmor er en bleg og stille kvinde i sort, helt som det billede, der har hangt på væggen hos hendes 5 børn, og som jeg gemmer sammen med denne slægtshistorie.

Iøvrigt har hun nok været en rolig, myndig og virksom kvinde.

I "F.C.A.Betz: En gammel Lærers Livserindringer 1899" skriver Betz, som var lærer i Idestrup fra 1847-95 om, at under hans kones sygdom - hun døde af kræft i 1871 - havde han aldrig forgæves hvadenten ved dag eller nat bedt om hjælp hos farmor.

Idet jeg nu anfører alle børnene i ægteskabet med fødselsdage, dåbsdage og faddere, vil jeg om navngivningen sige følgende:

Efter gammel falstersk skik blev den første datter opkaldt efter mandens eventuelle afdøde kone i tidligere ægteskab, deraf min fasters navn Karen. Den ældste søn opkaldtes oftest efter sin farfar, deraf min farbrors navn Mads.^{x)} Dernæst opkaldtes tit morfaren. Det skete her to gange, først med Hans Peder, der døde 7 mdr.gammel og så med min farbror Peder, som senere fik gården.

Men først og sidst i rækken kom kongenavnene Frederik og Christian. Jeg gætter på, at navnet Frederik også skulle minde om den første selvejergårdmand på gården, som min farfar giftede sig ind på.

Endvidere kan det bemærkes, at der fire gange har været faddere fra Nebøllegård, hvilket tyder på en stadig forbindelse med slægten der.

x) Hans kaldenavn Ludvig er vist ikke noget navn fra slægten.

		<u>Faddere.</u>
6. 16.april 1844	Frederik Pedersen. i kirken 14.juli 1844.	Gmd.Lars Madsens kone Marie af Tingsted. Gmd.Rasmus Keis datter Else af Parcellist Peder Skoemager af Idestrup Ungkarle Lars Pedersen og Niels Peder Svendsen begge af Vedby.
10. 4.maj 1846.	Karen Pedersen i kirken 19.juli 1846.	Gmd.Lars Stranges kone Johanne af Kraghaug Pigen Else Rasmusdatter af Nebøllegaard. Simon Abraham af Idestrup Ungkarle Christoffer Rasmussen og Niels Jensen af Idestrup.
6. 22.marts 1848.	Mads Ludvig Pedersen i kirken 4.juni 1848.	Gmd.Simon Abrahams kone Maren Hansdatter, Idestrup Pigen Karen Hansdatter " Møller Rasmus Jørgensen " Hans Peder Rasmussen, Nebøllegaard. Hans Peder Olsen, Oustrup.

Faddere

20. 7.sept.1852	Hans Peder Pedersen	Pigen Karen Hansdatter,
død 3.april	i kirken 24.okt.1852	Marebæk.
1853, 7 mdr.		Pigen Karen Hansen i Idestrup
gl.		Gmd.Hans Larsen "
		Ungk.Christian Nielsen på
		Ourupgaard
		Ungk.Ole Rasmussen på Nebb.
18. 14.juli 1855	Peder Pedersen	Pigen Kirstine Olsen i Oustrup
Ved kgl.bev.	Hjemmedøbt formedelst	Gmd.Simon Mortensens Kone
af 16.okt.	Sygdom, den	Maren i Idestrup.
1897 fami-	1.aug.1855.I kirken	Pigen Ellen Hemmingsen i Marebæk.
lienavnet	d.28.october 1855.	Pigen Gjertrud Hansen i Idestrup
Krog.		Gmd.Lars Smed.
6/4 57	dødf.Drengebarn.	
21. Okt.1860	Christian Pedersen	Pigen Johanne Hansen, Idestrup
16.okt.1897		Ungkarl Rasmus Larsen, Væggerløse.
familienav-		Ungkarl Rasmus Hemmingsen,
net Krog.		Marebæk.
		Pigen Else Olsdatter i
		Tanderup
		Pigen Marie Larsen i Ringsted

Af betydning for farfar blev det utvivlsomt, at hans nabo imod nord var den betydelige, af dansk landbrug højt fortjente Eduard Tesdorpf, der erhvervede Orupgård omtrent samtidig med, at farfar kom til Idestrup. Tesdorpf eksperimenterede livet igennem for at finde frem til forbedringer af gårdens drift, og når noget slog an, så blev det jo hurtigt efterlignet. Far fortalte f.eks.om, da Tesdorpf begyndte på dræning. Da Tesdorpf og farfar en dag mødtes, sagde farfar: " Nå, har etateråden nu så mange penge, at de skal graves ned." Få år senere kunne Tesdorpf lunt smilende sige til farfar: "Jeg synes at Per Krog nu også er begyndt at grave sine penge ned." Hvad kom ikke det til at betyde for frugtbarheden af en gård, hvis jord for omtrent halvdelen vedkommende i 1814 var erklæret for vandlidende.

Og for det øvrige landbrug var det jo dejlig billigt at kunne nøjes med at se på de fejlslagne forsøg.

Om livet i Idestrup på farfars tid skal jeg referere lidt fra lærer Betz' forannævnte erindringsbog.

Skolen havde i 1847 112 elever og kun een lærer. Da elevtallet voksede til 131, deltes skolen i 3 klasser med hver 2 dages skolegang og derefter oprettedes Sdr.Vedby skole til aflastning.

I 1876 fik kirken, som ejedes af Nykøbing Hospital, orgel samtidig med en gennemgribende restaurering. I komiteen, som skaffede pengene til orglet, sad farfar. Det klækkeligste tilskud var selvfølgelig fra gods-ejer Tesdorpf. Denne restaurering lededes af arkitekt Herholdt. Ved denne lejlighed kom der nyt tagværk, nyt loft (hævet 1½ al.) nye vinduer, fornyelse af tårnets øvre del, ny klokkestol og afhugning af udv. puds, så at de røde mursten tildels igen kom frem. Det kostede dengang 38.000 kr.

Som Betz' omgangsvenner nævnes: skovrider Bjørn, godsforvalter kammer-råd Andersen, gartner Pedersen (fars svoger), Hans Larsen (fars sviger-far), Peder Krog (farfar) og Simon Abraham. Een gang om ugen 1'hombre og "tarvelig bevertning med smørrebrød."

Farfar var en retlinet, men streng mand, temmelig stejl, som hans sønner også var. Dog tror jeg, at han havde både lune og godt humør; men det ved jeg ikke andet om, end at det billede, jeg har af ham, taget formentlig omkring 1870, synes at vise det, og både far og mine farbrødre havde det allesammen. Det med stejlheden og strengheden kan derimod udledes af følgende. For det første havde han et fyndsprog! Jeg vil have sandheden om den så skal ud gennem "Siebenene." Hans børn var da også opdraget til ubetinget sanddruhed, og den opdragelse lod de gå videre.

Den anden ting, jeg vil fortælle, vil ikke kunne forstås uden at gøre sig klart, hvordan bønderne havde levet deres liv igennem mere end hundrede år. Det går som den røde tråd igennem Helene Stranges fortællinger om falsterske bondeslægter: en gårdmandsøn eller-datter blev gift med en gårdmandsdatter eller-søn. Man kunne vist godt sige, at det var besiddelsen af gården, der bestemte ægteskabet. At dette netop efter midten af århundredet ændredes lidt efter lidt er rigtigt nok; men det var altså gammel sæd og skik.

Min eneste faster, Karen, havde en del acceptable friere; men Karen ville ikke have nogen af dem. Og så en dag kom hun og sagde, at hun ville gifte sig med en tjenestekarl, der hed Hans. Først sagde farfar nej, det kunne der ikke være tale om; men Karen var lige så stejl af sind som han, og hun holdt fast ved Hans. Hvad gjorde så farfar;

han tog en ridepisk og prøvede at prygle Karen til underkastelse. Men til tante Karens ros må det siges, at heller ikke det hjalp. Og til farfars mere betingede ros kan nævnes, at da Karen holdt fast ved Hans, så bad farfar på sit dødsleje min far om at sørge for, at hvis Karen ikke ændrede mind inden et år, så skulle brødrene sørge for, at der blev købt et lille "sted" til Karen og Hans, så de kunne gifte sig. Og sådan skete det. De blev "parcellister" på Nordfalster.

Og lad mig tilføje: Kærlighedens veje er uransagelige. Onkel Hans var den skikkeligste og godmodigste fyr, man kunne træffe; men når familien var samlet, og den ene råbte højere end den anden, og latteren rungede, så sagde onkel Hans aldrig et ord, han trak lidt på smilebåndet, når alle de andre lo, lige netop tilstrækkeligt til, at man kunne se, at han ikke sov. Så, hvad tante Karen har set i Hans, det blev for os alle en gåde.

Yderligere kan jeg til karakterisering af farfar nævne, at han viste forståelse for betydningen af de unges uddannelse.

Betz nævner i sine erindringer, at han som privatelev underviste min farbror Ludvig sammen med bl.a. Hans Jensen (søn af Jens Kusk, halvbroder(?) til min tante Margrete, gift med en søster til min tante Dorteaa, og senere ejer af Steffensminde).

Om farbror Ludvig skriver Betz iøvrigt:

"Ludvig Pedersen, nu gårdejer i Sdr. Tåastrup, sidder inde med solide agronomiske kundskaber, parret med en sund dømmekraft; han dimitteredes fra Bøgsaard (agerbrugsskole under Det Classenske Fideicommiss) med udmerkelse; men hans noget svagelige helbred har hindret ham i at gøre sig gældende i en videre kreds."

Forøvrigt fik også min yngste farbror, Christian, en landbrugsakoleuddannelse på Tuns landbrugsakole; men det må nok have været efter farfars død.

Farfar døde 25.april 1878.

Da havde min far allerede været gift og ejer af gården overfor i 12 år. Men mine yngste farbrødre boede på gården og klarede gårdens drift for farmor.

Fire år senere afstod farmor så gården til farbror Peder. Det skete på følgende vilkår:

Nykøbing F. Skøde og Panteprotokøl.

"Ved Skøde tinglæst 4.Aug.1882 afstaar Maren Kirstine Pedersen til
Sønnen Peder Pedersen Gaarden med alt imod at denne tilsvare
Gaardejer Frederik Pedersen i Idestrup Kr. 5.375
Karen Pedersen gift med Parcellist Hans
Pedersen i Barup " 6.375
Christian Pedersen i Idestrup " 13.250
Kr. 25.000

samt "Underholdning og Ophold paa Gaarden for Livstid."

.....

"men at det solgte har en større Værdi, nemlig Gaarden 50.000 Kr.
og Læsøret 10.000 Kr.--

"Under Forbehold af Hospitalets Ret efter de Vilkaar, hvorefter
den samlede Ejendom Matr.Nr.4 a og b i sin Tid er afhændet fra
samme findes fra Undertegnedes Side intet mod dette Skjødes Ting-
læsning at erindre. I Rekognition er betalt 3 Td.1 Skp.1³⁴/₄₈ Alb.
med 39 Kr. og 27 Øre.

Nykjøbing Hospital d.4.Aug.1882.

M.Grønbek.

"Vi undertegnede Børn af afdøde Gaardejer Peder Madsen Krog og efter-
levende Enke Maren Kirstine Pedersen af Idestrup nemlig Gaardejer
Frederik Pedersen, Idestrup, Gaardejer Mads Ludvig Pedersen,
S.Taastrup, Gaardejer Peder Pedersen i Idestrup og Christian Peder-
sen, Idestrup, erklærer os herved for fyldestgjorte efter vore for-
nævnte Forældre og meddele herved fuldkommen Afkald paa Fædre- og
Mødrenearv til Fordel for vor Søster Karen Pedersen, gift med Par-
cellist Hans Pedersen i Barup. Det ydede Vederlag anslaaes til
40.000 Kr."

I godt 20 år fulgte farmor slægtens og landsbyens liv fra sit "enkesæde"
på gården. Hun døde 24.juni 1903 og begravedes på gårdens gravsted på
Idestrup kirkegård.

2. Frederik Pedersen.

Far fødtes 16. april 1844 på den gård i Idestrup, som hans fader havde overtaget to år tidligere.

Far har fortalt, at et af hans tidligste barndommeminder var, at han havde siddet på knæet af en af deres karle, aftenen før denne drog af sted for at deltage som indkaldt landsoldat i 3-årskrigen.

Og så husker jeg, at far engang robede følgende om et tidligt besøg hos mormoderen, formentlig da en af hans søskende blev født. Mormoderen havde lukket ham inde i storstuen, hvor hun mente, at han nok kunne lege alene. Det kunne han også. På en eller anden måde fandt han frem til hendes lager af æg i en kiste eller skuffe, som han fik lirket op. Og så fandt han på at kaste æggene et for et op imod de hvidkalkede vægge, det gav sådan et sjovt smask hver gang. Også dengang formåede børn at underholde sig selv med små midler.

Ellers ved jeg ikke noget om fars tidlige barndom. I skolen blev han undervist - hver anden dag - af den meget dygtige lærer Alfred Betz, som nød en sådan anerkendelse, at han endte som dannebrogsmænd og kammerråd, præst var dengang Frits Graae, hvis søn Frederik Graae i "Følster Minder" karakteriserer Betz således: "Læreren Alfred Betz var ikke alene en fremragende skolemand i al almindelighed, men han, der før han blev lærer havde været skriver på gods- og herredskontorer og i fem år stået bag disken i en københavnsk urtekrambod, var en udpræget praktiker, og dette tiltalte netop Monrad (biskoppen, den tidligere statsmand), der som skolemand i høj grad viste praktisk sans. Alfred Betz forstod at lære børnene at regne og at udtrykke deres tanker skriftligt.

Fagene var i øverste klasse: Religion, læsning, skrivning, regning, retskrivning, analyse, historie og geografi.

Far fik altså en udmærket skoleuddannelse; men moderne pædagogik var det nu ikke. Betz skriver selv i sine erindringer:

"Jeg ansås vistnok for at være en streng lærer, og i den betydning var jeg det også, at jeg, hvor der ikke manglede evner, fordrede en samvittighedsfuld tilegnelse, hvori også var indbefattet gengivelse efter hukommelsen af lektioner; så blev det min sag at bringe det udenadlærte til fuld forståelse."

Mere reformvenligt var det præg, som biskop Monrad søgte at give undervisningen. Herom skriver Frederik Graae:

"I modsætning til mange af hans samtidige blandt de "kjoleklædte" akademikere nærede han stor respekt for almueskolelærerens gerning, men han mente, at denne ikke som i gamle dage skulde gå ud på at proppe børnene med udenadslæren af mangt og meget, som de ikke forstod og ikke havde praktisk brug for i livet, men at den skulde gå ud på - som han engang udtrykte det i rigsdagen - at føre barnet på en let og fattelig måde ind i verden og i de forskellige forhold, som omgiver det.

Hans reformer vakte vel nok i begyndelsen en vel bestyrtelse blandt lærerne, som når han ved visitatsen slet ikke brød sig om den almindelig brugte diktatskrivning, men gav sig til at fortælle børnene en historie, som de skulde gengive efter hukommelsen. Han vilde se, om de selv kunde tænke. Og han glædede sig ved fra visitats til visitats at se, hvorledes hans reformer bar frugter."

Far skrev hele sit liv kun gotisk skrift, som vi i min barndom ikke lærte, hverken at skrive eller læse. Som barn kunne jeg derfor ikke læse, hvad far skrev, og senere skrev far så at sige aldrig andet end sit navn, og det havde han lært at skrive med latinske bogstaver, det brugte man jo altid at gøre, selv om al den øvrige skrift var gotisk.

Far talte "høj falstersk", hvormed jeg betegner den fra både den nordfalsterske og den sydfalsterske og de lollandiske ret afvigende dialekt.

Lad mig efter hukommelsen give nogle eksempler på sproget og dets udtale, idet jeg dog afstår fra anvendelsen af fonetiske tegn.

En meget iørefaldende udtale er j i stedet for g:

ijen - igen

jøer - gøre

samt i ord med andre afvigelser:

jy vos - giv os

ijæmmel - igennem

Manglen på blødt d var det almindelige sarkende for sproget på øerne, således også på Falster:

bæier - bedre

beer - beder.

Men på samme måde behandlede man nd - ng - bt - ft o.s.v.

bræjet - brændet

peje - penge

manne - mange

etter - efter

køft - købt

føst - først

Mange verbor havde stærke bøjninger, (dette gjaldt dog nok i højere grad på Nordfalster):

væer - va - våren, være - var - været
tæske - task - tosket, tærse - tærskede - tærsket
knække - knak - knukket, knække - knækkede - knækket.

Tilsidst i flæng nogle særlig ejendommelige ord:

muffling - mundfuld

fruntømmen - kvinder eller kvindfolk,

festningen og sistningen - begyndelsen og slutningen.

Og de engelsk klingende:

om morgningen og om aftningen.

Efter skolegangen fulgte d.11.april 1858 konfirmationen, hvor far har fået antegnelsen: meget god kundskab, meget god opførsel.

Far var aldrig soldat. Af lægderullen fremgår foruden højden 64" (168 cm) kun følgende: M.K.3.no.616 sees 1867

S. i Forst. " 1869.

Men en kendsgerning var det, at far lod stille for sig, som man endnu kunne dengang, og som hans fader også havde gjort. Jeg ved nemlig, at da jeg som dreng hørte om krigen i 1864 og også hørte om mand, der frivilligt havde meldt sig, da fælte jeg en dyb skuffelse, når far fortalte, at han havde ladet stille for sig. Han havde netop på det tidspunkt haft nok at gøre med sit eget med at overtage sin gård o.s.v.

Ja, i henseende til ydre begivenheder må det siges, at fars liv forløb så nær op ad normen for en gårdmandssøn, som det vel kunne tænkes.

På gården ligeoverfor var der siden århundredets begyndelse kun født pigebørn. En af dem, Gjertrud Mortensdatter havde siddet som gårdmandskone på Krogs-gården, før sin farfar overtog den, og hendes søster Karen Mortensdatter med hendes mand fik så fødegården.

Der var tre døtre Karen, Gjertrud og Johanne. Den ældste må vist være død i ung alder, Gjertrud giftede sig med gartner Petersen på Orupgård, og den yngste Johanne, som var 2 år ældre end far, holdt bryllup med ham den 16.nov.1866 og overtog med ham sin fødegård, hvori faderen Hans Larsen sad som enkemand og nu som aftægtsmand.

Foruden aftagten skulle far betale sin svoger, gartner Petersen 6000 rigsdaler, for hvilke der blev givet pantet næst efter en årlig afgift på 1 skæppe byg og en gæld på 500 rigsdaler. Far var hele livet

en yderst forsigtig mand og derfor yderst betænkkelig over at måtte låne penge hos sin far for at kunne klare sine forpligtelser. Men farfar lo ad ham, han havde jo selv eiddet i hårdere knibe end den.

Iflg. brandforsikringsprotokollen var bygningerne i 1875-78 vurderet således:

Idestrup	Indligger	Matr.nr.6 a	Hans Larsen, nu Frederik Pedersen.
		Fors.sum	
2/4 75	a. Stuehus	kr. 7.200.	Grm. G.B. Str.
	b. Nordrelangde	" 2.360.	" " "
	c. Østre "	" 2.500.	" " "
	d. Søndre "	" 5.220	" " "
3/4 78	e. Svinestald	" 1.712.	Kamp. " Fogl
2/4 75	f. Tilbygn.t.d.	" 1.000.	Grm. " Str.

Grm : grundmur. G.B: udmuret bindingsværk. Str: stråtag.

Navnet Skovlykkegård gav far gården og lod det tinglyse. Han elskede sin skov og betingede sig også, efter at han 30 år senere afstod den, ret til at færdes i den, hvad der forevrigt til den tid skulle føre til en episode, som jeg senere skal fortælle om.

Nabogården imod øst var præstegården, og der gæstede naturligvis igennem tiderne adskillige akademikere, venner af præsterne. Bl.a. har også folkemindeforskeren A.Olrik gæstet der. Jeg har tidligere skrevet om de falsterske gårdnavne, der blev båret af gårdenes ejere, således i min slægt navnet Smed i Tingsted. Her skal jeg gengive et par sider af:

A.Olrik: Falsterske tilnavne fra Idestrup sogn.

Dania V s. 124 og flg.

"Af den gamle Krogs sønner i Idestrup hedder derfor han på fædrengården Peder Krog; en anden søn giftede sig ind på en gård, der bragte ham tilnavnet Hovdreng; en tredje giftede sig ind på en gård "til Mortens", men optog ikke navnet og hedder derfor kun ved sit sønnenavn Frederik Petersen."

"Smede- eller Kuskegården og Peder Gammels sted har arvelige navne, fordi de er ældre bodelodder."

"Det er virkelig morsomt at se, hvorledes konerne holder meget stærkere

på de gamle navne end mændene. Jeg kunne opregne en hel række af eksempler, lige op til "Pis Sømmensen" i Råstrup; hans kone hedder "Maren Kokke" og til Frederik Petersen i Idestrup, der har fået gården med sin kone "Hanne Mortens". At sige Maren Simonsen eller Hanne Petersen ville sikkert aldrig falde en bonde ind."

"Den gård i Idestrup, der nu skrives med sit boglige navn Skovlykkegård, hed i ældre tale slet og ret "til Mortens"; Morten Pedersen havde givet den i arv til sin svigersøn, der kaldtes Hans Morten, og dennes datter Hanne Mortens bragte den i medgift til sin mand, og nu tilhører den hans svigersøn: i hele denne slægterække blev der aldrig en søn at kalde Mortensen, og derfor blev navnet aldrig til mere end Morten."

"En anden kilde til husmandsnavne er stednavne; der så have været noget mere simpelt eller beskedent ved dem, siden de lettere fæster sig ved småfolk end ved gårdmænd. "Tilgraven" (teglgraven) er navn ikke blot på et husmandshus på Idestrup mark, men også på dets ejer, så hans kone hedder "Karen Tilgraws".

"Alene i Idestrup by har vi navne som Drage, Trane og Hare. "Drage" er uddeler i Højre-brugsforeningen, Rasmus Trane i venstre-brusen."

"Else Forskrækkeren" har derimod giftet sig forskrækkelsen til; efter sin fader hed hun Væver-Else; men hendes mand kaldte de "Forskrækkeren", for han "var sådan en sør snegl, og gik og raapte, og så drak han også."

Idestrups gårdmænd i 1890: nuarene er matrikelnumre.

"Idestrup by.

4. Peder^x Krog; efter fader Peder Krog; gift med enken efter Rasmus Krog; efter Frederik Krog. - Navnet Krog findes o. 1680 i fem af sognets byer, men endnu ikke i Idestrup.

5. (^{xx} Abrahamsgården) Jansen (udensogns); købt af Maren Abrahams, der nu sidder som aftagtekone i huset overfor, enke efter Simon Abraham; efter hendes fader Hans Abraham. Gården skal tidligere have tilhørt præsten Abraham Salomon (død 1690) og have navn efter ham. - 1691 ejedes den, ifølge skattelisterne, af en Rasmus Abraham, men endnu o. 1680 af en ejer med søn-navn; 1582 fandtes derimod Michel Abraham (1569 kaldt Michel Abrahamsen) i Orslev.

Med en stjerne har Ulrik betegnet navne, der fandtes i sognet 200 år tidligere, men ikke i den pågældende by, mens han med to stjerner betegner navne, der fandtes i byen 200 år tidligere,

6. Frederik Petersen (broder til Peder Krog i nr. 4) har fået gården med sin kone Hanne Mortens; efter hendes fader Hans Morten; efter sin svigerfader Morten Pedersen.

7. (tidligere kun halvgård) Kristian Larsen; efter fader Lars^X Smed; efter Mads^X Kusk.

8. (halvgård) Peter Gammel; efter svigerfader Peder Gammel.

og fra Råstrup by

2. Ludvig Pedersen el.^X Hovdreng (søn af Peder Krog i Idestrup), efter svigerfader Rasmus Hovdreng; efter svigerfader Hans Hovdreng."

Lad mig tilføje med hensyn til titulatur. Dengang, ca. 1870, var præstens kone frue og lærerens madam, bønderkonerne ingenting. I min barndom sagde man endnu madam til en vaskekone, ellers var alle nu blevet fruer.

Forannævnte Karen Tielgraw vaskede for os i min barndom, og jeg har aldrig hørt andet navn for hende.

I en lange med to smålejligheder midt i byen boede i den ene Forskrækkerelse, i den anden Ane Jons. Sådan kaldte vi dem altid. Jeg har nok senere regnet med, at Ane hed Jonsen; men det er altså en navnedannelse parallel til "Hanne Mortens".

Selv har jeg kun kendt far som gammel og syg mand, selv om jeg naturligvis har barndomsorindringer om ham i hans manddomstid.

Men lad mig her indføje en karakteristik, som min morbroder Niels gav af ham:

"Da jeg første gang så din far (det var i 1898), tænkte jeg, at det var da vist en meget ordinær tyk bonde, som din mor der giftede sig med. Men så snart jeg lærte ham at kende, fik jeg rigtignok en anden opfattelse. Han var en intelligent og i alle forhold levende interesseret mand, om hvem der stod respekt hos alle, som han kom i berøring med. Jeg glemmer ham aldrig Kristian, da han, efter at Lange (hans svigersøn) havde solgt hans gård til Tesdorpf, sad overfor godsforvalteren og sagførereren for at varetage sine interesser ved afløsningen af aftægtsydelse. Først søgte han at nå til enighed med dem om, hvad ydelserne var værd. Derefter handlede han en tabel over, hvad en livrente i Statsanstalten, der gav samme udbytte, kostede. Det, sagde han, er mit krav, og det måtte de herrer bøje sig for."

Far benyttede enhver lejlighed, som livet gav ham, til at øge sin viden

i omgang med andre mennesker. Den lille lejlighed på gården, som hans svigerfar Hans Larsen beboede, blev efter hans død beboet af lærer-
enken madam Muhl, og igennem hendes beretninger blev far kendt med
forholdene i landsbyen langt tilbage i tiden.

Senere boede her en officer under generalstabens opmåling af egnen.
Også hos ham lærte far om mange forhold.

Far gjorde nogle rejser bl.a. til København i udstillingsåret, og
til Kullen. Til København har han kørt med egen befordring. Fra
"bjergbestigningen" på Kullen fortalte han om en dame, der efter til-
dens skik havde en alpestok. Da hun så, at far havde lidt vanskeligt
ved at klare sig, tilbød hun far sin arm; men han lo og afslog det,
for han mente meget nøgternt at kunne fastslå, at hvis han trillede,
ville hun bare komme til at trille ned.

Storfloden i 1872 havde gjort et dybt indtryk på far, som den sikkert
gjorde det på alle dem, der oplevede den på lige så nært hold. Far for-
talte om sin køretur ud i de hærgede egne, sådan som Frederik Graae
gør det i "Falster Minder".

Med hensyn til gårdens drift blev der sikkert ikke sparet noget slid.
Jeg husker, at far i sin barndom viste mig en mark liggende op ad
skoven og fortalte mig, at den ved hans overtagelse havde ligget som
en "ietidsmark" overstrøet med store sten, så at den aldrig havde
været under plov. Den havde han med stenhuggerhjælp år efter år fået
ryddet og bragt under ploven.

Hvordan landbrugskrisen med de faldende kornpriser påvirkede økono-
mien har jeg aldrig hørt om.

Politisk interesseret var far også. Han var moderat venstremand, som
var dybt forarget over den dominerende indflydelse, som etåteråd Tes-
derph efter grundlovsrevisionen i 1866 havde ved valget til landstinget.

Den gammeldags gudsfrygt, som fandtes på landet i fars barndom, mærke-
de man f.eks. ved, at far, når han greb tømmerne for at køre ud, sagde
ordene: "I Guds navn."

Om døtrene i ægteskabet indeholder kirkebogen:

Aar og datum	Barnets fulde navn og døbsdag	Forældre	Pædere.
1867 2. juli	Karen Marie Pedersen Hjemmedøbt for- medelst sygdom. 5. aug. 1867 af sognepræsten publ. i kirken 23/9 67.	Gm. Frederik Pedersen og hustru Johanne Hansen 25 år i Idestrup	Pigen Karen Pedersen, Idestrup Gm. Rasmus Christensen og kone i Skouby Gm. Simon Abraham og kone i Idestrup.
1871 27. ja- nuar	Johanne Pedersen Hjemmedøbt af sognepræsten d. 28. jan. 1871.	Gm. Frederik Pedersen hustru Johanne Hansen 29 år Idestrup	død efter 24 timer.
1872 26. juli	Anna Pedersen i kirken 1. okt. 1872.	Gårdejer Frederik Pedersen og hustru Johanne Hansen (30 år) Idestrup	Gartner Petersens kone Gjertrud Pedersen på Ourupgd. Gartner Petersen Ungkarl Ludvig Peder- sen, Idestrup Pigen Karen Pedersen ibd
1877 20. april	Agnos Justine Pedersen Hjemmedøbt for- medelst sygdom 19. maj 1877 af sognepræsten publ. i kirken d. 3. aug. 1877.	Gårdejer Frederik Pedersen og hustru Johanne Hansen 35 år. Idestrup.	Margrete Tommerup Idestrup skole, Gartner Pedersen, Ourupgd., gårdejer Ludvig Peder- sen i Taastrup Ungk. Peder Pedersen i Idestrup Ungk. Christian Peder- sen ibd.

Den ældste skal især have været en yndig ung pige. Mere nåede hun ikke at blive, for 18 år gammel fødte hun et drengebarn, som var død ved fødselen, og dagen efter døde hun selv.

En kurl på gården var fader til hendes barn, og længe skjulte hun det for sine forældre ved at snøre sig, som man jo dengang gjorde. Sorgen og skammen - sådan føltes det dengang - var stor. måske så stor, at det førte til uforenelige forhold. Hytter gik; men de kan jo hurtigt

øttes igang. Min farbror Christian sagde, at han idetmindste ikke troede på noget som helst af dem.

Begravelsen fandt sted 8. jan. 1886.

Da den næstældste var omtrent 18 år, d. 4. juli 1890, blev hun gift med Strange Henrik Jes Lange, der dengang var lærer i Ulslev. 13. februar 1892 fik de datteren Anna (døbt Johanne Sofie Marie Anna Pedersen Lange). Men moderen døde i barselsengen d. 22. februar.

26. juni samme år døde så også fars kone i 1' ægteskab, Johanne (Hanne Mortens).

I løbet af få år havde døden da taget hele fars familie undtagen min yngste halvsøster Agnes, der kun var 15 år, og så datterdatteren Anna.

Hvordan far har tilbragt de følgende år, ved jeg ikke, hvorimod jeg mener at vide, at Agnes flyttede til Ulslev for at passe den lille Anna. I hvert fald gik det sådan, at Agnes, da hun fyldte 18 år, blev gift med sin afdøde søsters mand, hvilket forældt var i fuld overensstemmelse med sædvane iblandt bønder på Falster i gamle dage. Det skete i 1895.

Fra det år findes der en forpagtningskontrakt, hvorefter Jes Lange overtager i forpagtning fars gård, men ikke skoven. Den allerede 14. jan. 1896 underskrives en købekontrakt og 11. juni samme år skøde på gården med skoven. Jagtretten var dengang overdraget til hofjægmester Tesdorpf indtil 1899, idet far dog havde forbeholdt sig personlig ret til jagt samtidig.

Frederik Tesdorpf var den højtbegavede etatsråd Tesdorps noget mindre begavede søn, som havde overtaget Orupgård efter faderen. Han red meget bl.a. på galopbanen på Krenitagen, og han førte sig imellem den danske landadel bl.a. ved at holde store årlige jagter og indrette fasaneri. Han købte derfor op af Idestrup-skovene i de år. Bl.a. købte han skoven fra min fars fødegård.

Vilkårene for gårdoverdragelsen minder lidt, men kun meget lidt, om tidligere tiders overdragelse, forældt som de indeholder aftagtsvilkår. Den aftagten er en langt mindre del af vilkårene.

Købesummen fastsattes til:

Kontant	kr.13.000.	
Fanteobligation	" 15.000.	
Gældsøvertagelse	" 3.000.	
Arv til detrens samt arveafg. m.v.	<u>10.500.</u>	kr. 41.500.
Byggefgift kapitaliseret	" 33.	
Byggematerialer m.kørsel til et hus	" 100.	
Jagtretten	" 100.	
1 kande mælk daglig i et år	kr. 70.	
3 pund smør ugentlig "	" 150.	
Brænde	" 100.	
Kørsel	" 100.	
Fløje og pasning	" 10.	
Frugt	" 10.	
Gødning og halm	<u>15.</u>	
	kr. 455.	

Denne sum kapitaliseret

" 2.275.
kr. 44.008.

Af hensyn til skodets stempling er der gjort bemærkning om, at den virkelige værdi af gården med det overdragne inventar var 55.000 kr.

Ved skodets underskrift er det frafaldet at overtage en parcel til at bygge på (far havde købt en parcel af sin brøder Peter), og i stedet for kørsel betinger far sig at kunne vælge leverance af hækkelse og halm samt 200 kr. om året.

Denne sidste ændring viser, hvor hurtigt det havde vist sig, at det gik ikke, det gik slet ikke for far at slå sig ned på gården. De var jo meget forskellige, han og hans svigersøn, og da denne først havde fået fødderne under eget bord på gården, følte far livet derovre uudholdeligt. Dertil kom naturligvis, at far kun var godt og vel 50 år og derfor ikke egnede sig til at sidde på aftagt. Så han byggede "Granliden", det lille hus overfor skolen med have ned imod "kanalen", hvor jeg er født. Der var hestestald med hest og vognport med ponyvogn og kane samt huggehus med høvlebænk, væskehus, køkkenhus og have.

Far spillede en del l'hombre. Bl.a. kom far i 1897 en del hos den ugifte lærer i Sdr. Tåstrup og spillede kort. Denne lærer Jacobsen, havde en husbestyrerinde, som ikke kunne fordrage sin principal, men som syntes helt godt om den ene af l'hombrespillerne, med hvem hun da også giftede sig d.2.april 1898 og flyttede ind i Granliden.

Dermed begyndte et nyt livsafsnit for far. Jeg skal slutte det tidligere afsnit med at berette om en tildragelse, der fandt sted d.23.okt.1897.

Far boede dengang hos sin datter og svigersøn på gården. Sent om eftermiddagen kom far igennem gårdens skov med sit ladte gevær i en rem over skulderen og fulgt af gårdens hund, der også strejfedes ind over færdorps arealer. Far var i skumringen på vej hjem, da han blev indhentet af Frederik Tesdorpf til hest. Tesdorpf har øjensynligt været irriteret over, at far havde god tid til at udnytte den jagtret, han havde bevaret, og Tesdorpf gav sig til at overfuse far, blev mere og mere ophidsset, red ind på far o.s.v.

Jeg skal nu igennem nogle uddrag af de gamle dokumenter give skildringen af episoden og dens følger.

Far indgav dagen efter, d.24.okt.1897, sålydende klage til herredsfogeden:

"Til

By- og Herredsfogden i Nykjøbing Herred.

Jeg har i aftes Kl. circa 5 $\frac{1}{2}$ været Gjenstand for et brutalt og voldeligt Overfald af Hofjægermester Tesdorpf, Ourupgaard.

Sagen er følgende:

Jeg havde været paa Jagt og gik op igjennem vor egen Skov; det var da temmelig mørkt paa Grund af det disede Veir og den tætte Skov. Da hører jeg en komme ridende bag ved mig, men jeg passer min Gang, indtil Vedkommende er lige ved mig, da standser jeg og ser, at det er Tesdorpf. Han begyndte da at tale til mig og bebrejde mig, at jeg gaar saa meget paa Jagt. Jeg svarer ham da paa en fuldstændig rolig Maade: "Skal vi ikke heller lade være at tale mere om det, det har vi jo alt drøftet saa ofte." Lige med et svinger han Hesten foran mig og afsker mig der ved Veien ud af Skoven og Veien til mit Hjem og begynder derpaa i den mest forbitrede Tone at skælde mig ud paa den mest ærerørige Maade. Jeg som ikke er nogen bange Mand blev ogsaa vred og gav ham det glatte Lag igjen. Jeg vidste, at jeg ikke havde gjort noget urigtigt paa nogen Maade og jeg var paa vor egen Grund. Da begyndte han at overfalde mig paa den mest afskyelige Maade med at slaa efter mig med Rudepiskken og samtidig vilde han ride mig ned. Jeg maatte rykke mig hen ad Gangstien, da jeg ellers var kommen under Hovene paa hans Hest. Jeg raabte da til ham: "Se Dem for hvad De gjør." men han blev snarere endnu mere forbitret og lod Hesten steile lige for mig, saa dersom jeg ikke yderligere havde rykket mig, saa havde jeg risikeret at komme ind under hans

Hest. Jeg som gik og bar paa mit Gevær over skulderen, røv det da ned i den høire Haand, idet jeg raabte til ham: "Dersom De træffer mig og tilføier mig Overlast, da vil jeg lade Dem vide, at jeg forsvarer mig med, hvad jeg har." Men fortsatte imidlertid paa samme Maade i lang Tid med at ride Hesten paa mig og med at lade den stille imod mig i opreist Stilling. Jeg antager, at jeg paa den Maade inde i den mørke skov har maattet rykke mig 30-40 Alen for ikke at blive ridt ned eller komme under hans steilende Hest. Jeg var paa det rene med mig selv, at jeg vilde udsætte mig selv for ualmene som muligt, og det var mig en grufuld Tanke at skulle bruge et ladet Gevær overfor et Menneske. Men jeg forsikrer herredsfogden, at det var en grufuld Situation jeg var i der i den mørke Skov sammen med det forbitrede Menneske, og jeg havde ikke andet at slaa med end mit ladte Gevær, som jeg jo nødigt vilde bruge. Jeg beder Herredsfogden betænke, at dersom jeg havde anublet eller en Fod havde glidt fra mig paa den snævsede Skovvej, da var jeg rimeligvis bleven knust under Foden paa hans steilende Hest.

Idet jeg henviser til det Foranstaaende, hvad jeg er villig til at beedige, vil jeg nu bede Ny- og Herredsfogden at drage Omærg for, at Hofjægermester Tønderpf vil blive alvorlig straffet for dette Overfald.

Idestrup, den 24. Oktbr. 1897

F. Petersen.

Ved Tilbageleveringen meddeles tjenstlig, at Sagen ikke skjønnes at egne sig til at gøres til Gjenstand for offentlig Behandling.

Nykjøbing Herredsfogedkontor d. 25. Oktober 1897.

Holch."

Om aftenen fortalte far naturligtvis om det passerede. Næste morgen var Jes Lange på Orupgård, og hofjægermesteren var nu beklagende og tilbød at give far en undskyldning; men det ville far ikke modtage.

Næste dag besøgtigede de yngre i familien, svigersønnen og min farbror Christian begge stedet for forrige aften's begivenheder og konstaterede de hovepor i retning bort fra hjemmet, som den stejle Hest havde afsat i skovvejen. Det er sandsynligvis også efter deres tilskyndelse, at far indgav sin klage.

Men foruden klagen, som jo blev afvist, gik Jes Lange til venstrebladet "Lolland Falsters Folketidende". Og dermed var en forligssøgende afgørelse umuliggjort.

avisen byggede såmænd nærmest sit indlæg på fare klage, og i den senere retssag aflagde far ed på rigtigheden af det deri anførte og Jes Lange ligeledes på, hvad han havde konstateret næste dag, ligesom farbror Christian tilbød at aflægge ed på rigtigheden af sine observationer.

Men lavalen rullede. Det var endnu Venstres kampår lige før systemskiftet, og hele landets venstrepresse gængav historien om den brutale herremands overfald på en fredelig ældre gårdmand. Også "Nationaltidende" måtte så i marken, for at Venstre ikke skulle score for meget på den sag, og selvfølgelig måtte hofjægmester Tesdorpf anlægge injuriessag imod redaktøren af Folketidende.

Denne sag verserede for by- og herredstinget i Århus 1897-99.

Dommen blev afsagt den 1. maj 1899.

"Thi kjendes for det

Indstævnte redaktør af "Lolland Falsters Folketidende" Ange Jordan af Nykøbing F. ber til Statskassen at bede 100 Kr., der i mangel af Betaling afsones med simpelt Fængsel i 14 Dage samt at erstatte Citanten Hofjægmester Fr. Tesdorpf af Ourupgaard sagens Omkostninger med 50 Kr. saa ber og de foran citerede i bemeldte Blad for den 29. Oktober 1897 om Citanten brugte Udsigelser Hede og magtesløse at være.

At efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Fortrykkelser under Adfærd efter Loven.

sign. Holch."

Når dommen blev således, skyldes det ifølge de temmelig udførlige præmisser bevisets stilling.

"Det skønnes nu ikke rettere end, at der i Vedfør af D.1-13-17 maa gives Citantens Protest imod Cyldigheden af Fr. Petersens Vidneforklaring Medhold, allerede fordi de Sigtelser i avisen imod Citanten, hvorfor Indstævnte er draget til Anevar, er udgaaet fra Vidnet selv; og der er da ikke under Sagen tilvejebragt noget Bevis for, at Citanten har forsøgt eller tilsigtet nogen Vold mod Fr. Petersen under det Skænderi, som fandt Sted under deres Hede og end mindre en voldelig Adfærd under saadanne Omstændigheder, at der kunde blive Spørgsmaal om offentlig Rødtale af Citantens Forhold, saa et Indstævnte maa anses for at have været uberettiget til ved sin Fremstilling i et offentligt Blad at skildre Citanten som sket er."

Tesdorpf's forklaring refereres i præmisserne således:

"-- men foreøvrigt har Citanten benægtet Rigtigheden af Vidnets Forklaring i Overensstemmelse med, hvad han nægter med Hensyn til Artiklens Udtalelser om det Passerede, og særlig har han benægtet, at hans Ridepisk mange Gange susede i Luften, eller at han slog efter Vidnet, at Hesten blev drevet frem mod Vidnet, men er det rimeligt, at den blev urolig og gjentagne Gange er gaaet frem mod Vidnet, og at dette har rykket tilbage, hvorfor der vel paa en mindre Strækning - ikke 30-40 Alen - men højst 15 Alen - kan være opredet og skrabet af Hestehove. Citanten har tilføjet, at Hesten ikke som indstævnte har paastaaet var "udmærket tilreden"; den havde kun nogle fåa Gange været under?) Dressur; den stejlede en Gang og imod Citantens Vilje. Det er benægtet, at Vidnet har rettet til Citanten, at han skulle se sig for, hvad han gjorde, eller at Vidnet vilde forsvare sig med, hvad han havde, eller at han har sagt til Citanten, at han maatte skamme sig. Citanten har anført, at R) Petersen er en angstelig Natur og har søgt at godtgøre dette ved Vidneforklaringer, der gaar ud paa, at han plejer om Matten at have en Jernstang staaende ved sin Side, hvilket Factum dog af Retten skønnes at være uden væsentlig Betydning for Sagen."

Sådan måtte det selvfølgelig gå. Så længe ridepikken kun satte mærker i luften, mangiede der naturligvis ethvert bevis for, hvordan den havde været brugt. Idag kan man jo undre sig over, at dommeren tog vidner i ed, men så bort fra den beedigede forklaring.

Men scenen tegner sig trods alt ganske klart; min forsigtige far, en meget angstelig natur, og så den brovtende junker, der med hest og ridepisk søgte at intimidere far.

Jeg kan forsåvidt beklage, at far ikke modtog den tilbudte undskyldning, det gik vistnok min farbror Peter og tante Dorteia ind for; men begivenhederne løb jo hurtigt fra den mulighed.

Lad mig tilføje, at 20 år senere fulgte kammerherre Frederik Tesdorpf fare kiste til graven på Idestrup Kirkegård, og efter endnu en års år døde Tesdorpf som en fattig mand, der havde fået overladt en bolig i lakajfløjen på Ourupgård.

I 1897 besluttede mine to yngste farbrødre Peder og Christian at søge bevilling til at brug navnet Krog, som min farfar havde båret siden 1842 og farbror Peder efter ham. Min farbror Ludvig og min far fandt, at de nu var blevet kendt under navnet Pedersen igennem så mange år, at de ikke kunne tænke sig at skifte efternavn, og for fars vedkommende var der endnu en omstændighed. I Tjæreby, som herte til Idestrup sogn, boede der en fordrunken fyr med navnet Frederik Krog, som far nødigt ville forveksles med.

Efter Ludvigs død 6-7 år senere tog alle hans børn det samme navn, og i 1923 gjorde mor, min søster og jeg det også.

I 1898 holdt far og mor bryllup den 2.april. Dermed begyndte det sidste afsnit af fars liv. At fortælle om det vil være at skrive barndomserindringer.